

mulier instituut

Monitor financiële stromen in de breedtesport 2020

Peter van Eldert

Tygo Beekman

Monitor financiële stromen in de breedtesport 2020

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Peter van Eldert
Tygo Beekman

© Mulier Instituut
Utrecht, april 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1.	**Inleiding**	**4**
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doelstelling en afbakening	4
1.3	Aanpak	5
1.4	Leeswijzer	5
2.	**Overheden**	**6**
2.1	Ministerie van VWS	6
2.2	Gemeenten	9
3.	**Ondersteuningsstructuur**	**13**
3.1	NOC*NSF	13
3.2	Sportbonden	15
3.3	Fondsen en stichtingen	18
4.	**Sportaanbieders**	**22**
4.1	Sportverenigingen	22
4.2	Ondernemende sportaanbieders	24
5.	**Het grote plaatje**	**28**
6.	**Beschouwing**	**30**
Referenties		**33**
Bijlage 1 Aanvullende cijfers sportverenigingen		**34**
Bijlage 2 Aanvullende cijfers ondernemende aanbieders		**35**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In het Brancherapport Sport (KPMG, 2019) heeft KPMG een visualisatie gemaakt van de financiële stromen binnen de Nederlandse sportsector in de vorm van een stromenmodel. Dit stromenmodel brengt de financiële relaties tussen de verschillende typen sportorganisaties in kaart. Daarnaast leent het zich voor de monitoring van de financiële ontwikkelingen in de sport. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als een van de stromen wegvalt: welke organisaties komen direct in de problemen en hoe werkt dit verder door in de keten? Het stromenmodel is zo in de eerste twee edities van de Monitor Sport en corona (Van der Poel & Pulles, 2020; Van der Poel et al., 2020) gebruikt om te beargumenteren welk effect de coronacrisis in financieel opzicht op de sportsector zal hebben. Hiertoe is het model op enkele punten aangepast. Door de beperkte beschikbaarheid van data lukte het destijds niet om aan alle pijlen een concrete databron te hangen en zo elke geldstroom te kwantificeren en in de toekomst te volgen.

De coronacrisis onderstreept hoe belangrijk het is om de ontwikkelingen in de financiële stromen in de sportsector te volgen. De (tijdelijke) sluitingen van de sportsector hebben een grote impact gehad op de financiële gezondheid van de sector. Zo bedroeg de nettoschade voor de breedtesport in 2020 naar schatting zo'n 452 miljoen euro (Pulles, Van Eldert & Van der Poel, 2021). Deze schade komt voort uit ontwikkelingen in de financiële stromen. Om goed in kaart te krijgen en te houden waar de schade het hardst aankomt is het van belang de ontwikkelingen hierin te blijven volgen. Dit vraagt om een stromenmodel waarin alle pijlen zijn voorzien van een databron die geschikt is voor monitoring, oftewel een databron die periodiek een update kan geven over de bedragen die bij de pijlen horen.

We zetten een nieuwe stap in de ontwikkeling van een dergelijk model met de voorliggende Monitor Financiële stromen in de breedtesport. In deze monitor bouwen we voort op het model dat we in de Monitor Sport en corona hebben opgesteld, naar het voorbeeld van het model van KPMG.

1.2 Doelstelling en afbakening

De Monitor Financiële stromen in de breedtesport heeft als doel om in kaart te brengen hoe de Nederlandse breedtesport gefinancierd wordt en de ontwikkelingen hierin te monitoren. Dit geeft de mogelijkheid om te zien hoe financiële ontwikkelingen doorwerken op de sport en waar de verschillende sportorganisaties zich bevinden in de keten van financiering. Als bijvoorbeeld een subsidie of sponsoring wegvalt, kun je zo zien welke onderdelen van de sport hier de financiële gevolgen van ondervinden.

Deze eerste editie van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport kan gezien worden als een nulmeting. Omdat het financiële stromenmodel tot nu toe vooral is ingezet als feitelijke weergave van de huidige situatie, moet het model worden omgebouwd tot een monitoringmodel. Dit vraagt om koppeling van de pijlen aan duurzame databronnen die regelmatig geüpdatet kunnen worden. Niet voor alle pijlen zal een dergelijke databron al voor handen zijn. Het is daarom vooralsnog een lerend model dat steeds verbeterd gaat worden.

Binnen de monitor beperken we ons tot de breedtesport. Financiële stromen in de topsport en rondom sportevenementen worden dus, waar mogelijk, buiten beschouwing gelaten. Deze deelsectoren van de Nederlandse sportsector hebben namelijk een specifieke en afwijkende financieringsstructuur, met in veel

gevallen een internationale component. Verder heeft NLSportraad in 2022 een nieuwe opdracht uitgezet om een 'foto' te maken van de organisatie en financiering van de topsport.[1]

De focus op de breedtesport betekent dat voor alle financiële stromen bekeken wordt of het bijbehorende bedrag 'gefilterd' kan worden, zodat ook echt alleen de bedragen gerelateerd aan de breedtesport overblijven. In de praktijk kan het echter voorkomen dat de uitsplitsing breedtesport versus topsport (of sportevenementen) niet te maken is. Hierdoor bestaat de kans dat deze bedragen nog wel deels aanwezig zijn in het model.

Binnen de monitor ligt de focus op inkomende stromen. Wat ontvangen sportorganisaties en van wie? Net zoals KPMG in 2019 deed, laten we daarbij de vermogenspositie en kostenstructuren buiten beschouwing. Deze zijn relevant voor de financiële gezondheid van de sportorganisaties, maar zijn niet te vertalen in concrete financiële stromen. Daarbij komt dat (openbare) data vaak ontbreken. In sommige gevallen zijn inkomende stromen niet (goed) te achterhalen uit de informatie over de ontvangende partij. In deze gevallen kijken we naar de uitgavenkant van andere partijen om de stromen als uitgaande stromen in kaart te brengen. Specifieke uitkeringen voor gemeenten zijn bijvoorbeeld lastig (als inkomsten) te onderscheiden in de jaarrekeningen van gemeenten, maar staan wel duidelijk als uitgaven op de jaarrekening van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

1.3 Aanpak

De Monitor Financiële stromen in de breedtesport is als volgt opgebouwd. Allereerst zoomen we apart in op de grote spelers binnen het stromenmodel en laten we de (voornaamste) inkomsten en uitgaven van deze spelers zien. Dit doen we aan de hand van beschikbare databronnen, bewerkingen op databronnen of beargumenteerde schattingen. Vervolgens laten we zien hoe deze inkomsten en uitgaven zich vertalen in financiële stromen tussen partijen. Daarbij focussen we op de voornaamste stromen: kleine stromen of stromen zonder concrete toelichting laten we hierbij buiten beschouwing. De financiële stromen visualiseren we in losse stromenfiguren. Hierbij geven we ook aan hoe we de geldstromen in de toekomst verwachten te monitoren.

Aan het einde van het rapport bieden we vervolgens een totaaloverzicht. Hierin voegen we alle losse stromenfiguren samen tot één financiële stromenfiguur voor de breedtesport.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de financiële stromen rondom de overheden die in Nederland een (grote) rol spelen voor de breedtesport. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de financiële stromen rondom partijen binnen de ondersteuningsstructuur van de breedtesport. In hoofdstuk 4 brengen we de financiële stromen rondom de sportaanbieders in kaart. De verschillende onderdelen van de Nederlandse breedtesport brengen we vervolgens in hoofdstuk 5 samen tot het totale stromenmodel. Tot slot geven we in hoofdstuk 6 een beschouwing op de monitor.

[1] In 2022 werkt NLSportraad aan een advies over de organisatie en financiering van de topsport. Daartoe laat NLSportraad weer een rapport opstellen dat inzicht moet geven in de financiering van de topsport, zoals KPMG dat eerder heeft gedaan voor de sportsector als geheel (KPMG, 2019). NLSportraad constateert dat in het brancherapport van KPMG weliswaar de publieke geldstromen voor topsport in kaart zijn gebracht, maar zicht ontbreekt op de private en internationale geldstromen. In de nieuwe opdracht van NLSportraad moeten deze geldstromen in de topsport juist wel in kaart worden gebracht.

2. Overheden

2.1 Ministerie van VWS

Het ministerie van VWS geeft vorm aan het landelijke sportbeleid en speelt een belangrijke rol in de financiering van de sport. Deze financiering wordt verantwoord onder het begrotingsartikel Sport en bewegen. Binnen het jaarverslag van VWS wordt een specifieke toelichting gegeven op de uitgaven en inkomsten op het begrotingsartikel. De jaarverslagen zijn daarmee een bruikbare databron om de financiële stromen van VWS naar de breedtesport te monitoren.

De structuur binnen het begrotingsartikel Sport en bewegen is sterk veranderd in de loop van de jaren. Tot en met 2018 werden de uitgaven aan sport en bewegen grotendeels opgedeeld in drie onderdelen: Passend sport- en beweegaanbod, Uitblinken in sport en Borgen van innovatie, kennisontwikkeling en kennisdeling. In verband met het Nationaal Sportakkoord is ervoor gekozen om vanaf 2019 de budgetstructuur aan te passen. De meeste uitgavenposten die eerder onder de drie oude onderdelen vielen zijn nu overgeheveld naar het onderdeel Sport verenigt Nederland. Enkele losse uitgaven worden nog wel onder de oude onderdelen verantwoord. Dit zijn verplichtingen die nog liepen vanuit eerdere jaren. Naast de uitgaven die in het jaarverslag van VWS onder het begrotingsartikel Sport en bewegen worden verantwoord, vormen buurtsportcoaches een uitgavenpost voor VWS. De financiering hiervan wordt vormgegeven via het gemeentefonds in de vorm van een decentralisatie-uitkering en staat in het financieel jaarverslag van VWS vermeld als een technische mutatie.

In tabel 2.1 worden de gerealiseerde uitgaven van VWS aan sport en bewegen tussen 2015 en 2020 weergegeven. Hieruit komt duidelijk de verandering van de structuur naar voren: tussen 2018 en 2019 namen de totale uitgaven van VWS sterk toe als gevolg van het Sportakkoord, en de uitgaven op de andere onderdelen zijn grotendeels overgeheveld.

Tabel 2.1 Gerealiseerde uitgaven ministerie van VWS aan sport en bewegen per onderdeel, 2015 tot en met 2020 (in euro's x 1.000.000)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Passend sport- en beweegaanbod	25	17	19	16	2	1
Uitblinken in sport	41	40	54	60	4	1
Borgen van innovatie, kennisontwikkeling en -deling	7	8	7	7	0	
Sport verenigt Nederland				3	318	431
Buurtsportcoaches	47	47	47	47	61	62
Totaal VWS	**120**	**112**	**127**	**134**	**385**	**496**

Bron: Jaarverslag Ministerie van VWS, 2015-2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Binnen de Monitor Financiële stromen in de breedtesport focussen we bij het vullen van het stromenmodel op het meest recente jaar met realisatiecijfers, in dit geval 2020. In de bedragen zoals weergegeven in tabel 2.1 zijn de uitgaven voor topsport nog verwerkt. Aangezien de focus binnen de monitor ligt op de breedtesport, proberen we de uitgaven aan topsport er zoveel mogelijk uit te filteren. Voor 2020 betekent dit allereerst dat het onderdeel Uitblinken in de sport niet wordt meegenomen. Verder zijn binnen het onderdeel Sport verenigt Nederland enkele topsportposten te achterhalen: dopingautoriteit, dopingbestrijding en financiële voorziening topsporters. Daarnaast zijn topsportevenementen en topsportprogramma's onderdeel van het Sportakkoord. Deze uitgaven staan in het jaarverslag van 2020 echter niet uitgesplitst per deelthema binnen het Sportakkoord, waardoor niet duidelijk te zien is welk topsportdeel eruit gefilterd moet worden. Uit de begroting van 2020 komt daarentegen naar voren dat voor topsportevenementen (7,6 miljoen euro) en topsportprogramma's (39,9 miljoen euro) in totaal zo'n

47,5 miljoen euro begroot was. Dit bedrag houden we daarom voor nu aan als het topsportdeel binnen de post Sportakkoord.

In totaal kan een bedrag van zo'n 65 miljoen euro aangemerkt worden als uitgaven aan topsport. Als we deze weglaten, blijft een bedrag bijna 371 miljoen euro over dat VWS in 2020 besteedde aan de breedtesport in Nederland. In tabel 2.2 laten we zien hoe deze uitgaven zijn opgebouwd en welke partijen deze ontvangen.

Tabel 2.2 Gerealiseerde uitgaven ministerie van VWS aan sport en bewegen in 2020, uitgesplitst naar onderliggende posten, exclusief topsport (in euro's x 1.000.000)

Ontvangende partijen	Uitgavenpost	Bedrag
Gemeenten	SPUK Sport*	133,8
	Buurtsportcoaches	62,3
	Coronasteun gemeenten	26,6
	Lokale sportakkoorden	12,4
Sportverenigingen	BOSA*	51,6
	Coronasteun sportverenigingen	32,2
Ondernemende sportaanbieders	Coronasteun verhuurders sportaccommodaties	20,5
NOC*NSF	Subsidies en opdrachten sportakkoord	15,0
De sport**	Subsidies en opdrachten sportakkoord	5,6
Onderzoeksinstituten	Kennis en innovatie	9,4
Overig	Overige	1,6
	Totaal Breedtesport	**370,8**

Bron: Jaarverslag Ministerie van VWS, 2020 en Jaarrekening NOC*NSF, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.
* Betreft het definitief vastgestelde bedrag.
** Dit bedrag komt terecht bij partijen in de breedtesport, maar op basis van de documentatie is niet duidelijk om welke partijen het hierbij gaat en wat de onderverdeling tussen deze partijen is.

Het grootste deel van de breedtesportuitgaven van VWS is bestemd voor gemeenten (tabel 2.2). Dit bedrag komt met name voort uit de regeling Specifieke Uitkering Stimulering Sport (SPUK Sport). De SPUK Sport is ingesteld om gemeenten te compenseren voor de btw op investeringen in de sport, die ze sinds 1 januari 2019 niet meer in aftrek kunnen brengen. Voor 2020 bedroeg het beschikbare budget zo'n 188 miljoen euro (Hoekman et al., 2021). Het uiteindelijk vastgestelde bedrag kwam echter met 133,8 miljoen euro een stuk lager uit. Dit bedrag staat nog niet in het jaarverslag van 2020 vermeld, aangezien de definitieve vaststelling pas in 2021 plaatsvond.

Naast de SPUK Sport ontvingen gemeenten in 2020 62,3 miljoen euro voor buurtsportcoaches (tabel 2.2). Verder gaf VWS zo'n 12,4 miljoen euro uit aan gemeenten voor het vormen en uitvoeren van lokale sportakkoorden, als onderdeel van het Sportakkoord. Tot slot ontvingen gemeenten in 2020 sportspecifieke coronasteun van VWS in de vorm van de regeling Tegemoetkoming Verhuurders Sportaccommodaties (TVS). Via de TVS konden verhuurders van sportaccommodaties die de huur aan sportverenigingen wilden kwijtschelden een tegemoetkoming aanvragen voor de misgelopen huurinkomsten. Gemeenten vroegen hiervoor in 2020 zo'n 26,6 miljoen euro aan en kregen dit ook toegekend. Dit betreft alleen de in 2020 uitgekeerde bedragen. Voor het laatste kwartaal van 2020 konden verhuurders ook TVS-steun aanvragen, maar de aanvraagperiode hiervoor liep in 2021.

De uitgaven aan sportverenigingen waren voor het grootste deel bestemd voor de subsidieregeling Stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties (BOSA) (tabel 2.2). Net als bij de SPUK Sport is de BOSA ingesteld ter compensatie van de weggevallen mogelijkheid tot btw-aftrek, waarbij de BOSA specifiek voor sportverenigingen is bedoeld.[2] Sportverenigingen kunnen via deze regeling subsidie aanvragen voor bouw- en onderhoudskosten van sportaccommodaties en aanschaf van sportmaterialen. Volgens het jaarverslag van VWS ging in 2020 bijna 57 miljoen euro naar deze regeling. Het uiteindelijke toegekende subsidiebedrag over 2020 bedroeg bijna 52 miljoen euro (Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen, 2021). Net als bij de SPUK Sport staat dit bedrag nog niet in het jaarverslag van 2020 vermeld, aangezien de definitieve vaststelling pas in 2021 plaatsvond.

Naast de BOSA ontvingen sportverenigingen in 2020 ruim 32 miljoen euro aan coronasteun (tabel 2.2). Sportverenigingen met een accommodatie in (gedeeltelijk) eigendom konden een tegemoetkoming aanvragen via de regeling Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO). In 2020 werd voor deze regeling 21,9 miljoen euro uitgekeerd. Hierbij geldt hetzelfde als voor de TVS-regeling: het zijn de in 2020 uitgekeerde bedragen. Naast de TASO-steun ging 10,3 miljoen euro indirect naar sportverenigingen via de Stichting Waarborgfonds Sport (SWS). Het gaat hierbij om een (eenmalige) verhoging van het borgstellingskapitaal. Hiermee kon SWS borgstelling verlenen voor sportverenigingen die kortlopend krediet wilden afsluiten omdat ze vanwege de coronacrisis extra financiële middelen nodig hadden. Uit de derde Monitor Sport en corona bleek echter dat slechts enkele sportverenigingen van deze mogelijkheid gebruik hebben gemaakt in 2020 (Pulles, Van Eldert, Nafzger & Van der Poel, 2021).

Ook particuliere verhuurders en sportorganisaties die huur aan sportverenigingen wilden kwijtschelden, konden een aanvraag indienen voor de TVS-regeling. Deze groep rekenen we in deze rapportage onder de ondernemende sportaanbieders. In totaal vroegen de ondernemende sportaanbieders in 2020 ongeveer 20,5 miljoen euro aan TVS-steun aan (tabel 2.2).

In het kader van het Sportakkoord verstrekte VWS in 2020 de nodige subsidies en opdrachten om uitvoering te geven aan de verschillende deelthema's. Een groot deel hiervan was bestemd voor Topsportevenementen en het Topsportprogramma. Wanneer deze deelthema's buiten beschouwing gelaten worden, blijft er nog zo'n 20,6 miljoen euro over voor de breedtesport, verdeeld over de deelthema's Inclusief sporten, Vaardig in bewegen, Vitale sportaanbieders en Positieve sportcultuur. Hoe dit bedrag zich verder vertaalt in losse stromen naar partijen binnen de breedtesport is op basis van de jaarrekening van VWS niet duidelijk. In hoofdstuk 3.1 van deze rapportage komt echter naar voren dat NOC*NSF zo'n 15 miljoen euro aan subsidies ontvangt van overheden, waarvan het overgrote deel van VWS komt. Daarmee kunnen we een deel van het bedrag voor het Sportakkoord duiden. Voor de overige 5,6 miljoen euro is dit niet het geval.

Stromenmodel

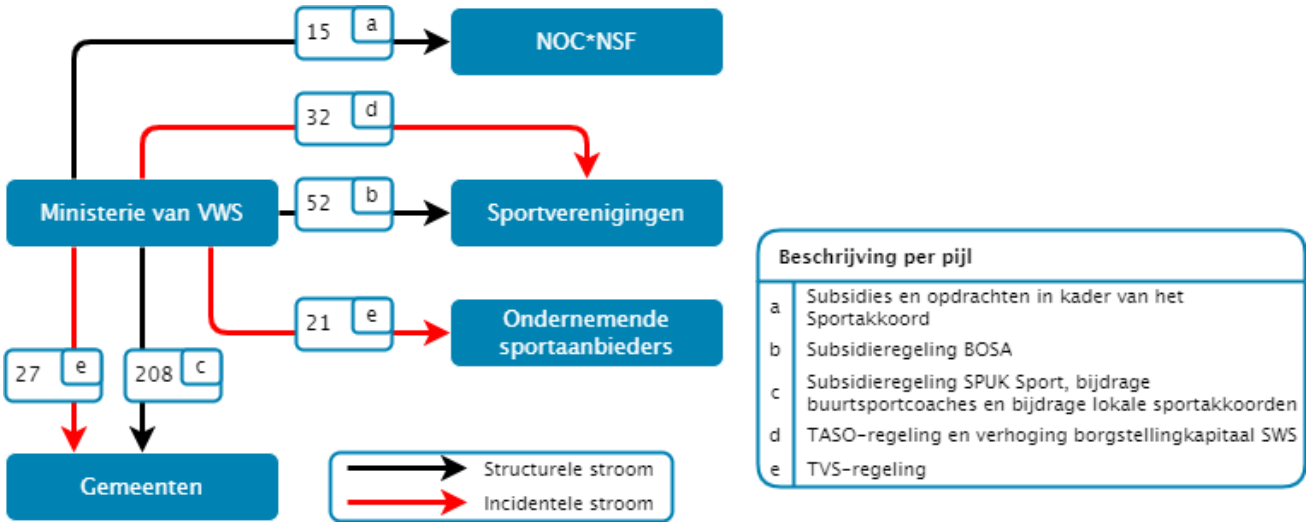
De uitgaven van VWS vertalen zich in het stromenmodel in twee typen stromen: structurele en incidentele. De uitgaven in het kader van de coronasteunmaatregelen zijn van tijdelijke aard en sterk afhankelijk van de geldende beperkende maatregelen. Deze zien we in het stromenmodel dan ook als incidentele stromen, terwijl de rest wordt gezien als structurele stromen. Niet alle structurele stromen

[2] In zekere zin is met het wegvallen van de mogelijkheid tot btw–aftrek een verborgen financiële stroom naar de sport zichtbaar geworden in de vorm van de SPUK Sport en de BOSA. Voor de afschaffing profiteerden de sport financieel van de btw–aftrek, maar de omvang van dit financiële voordeel was niet inzichtelijk. Met de uitrol van de SPUK Sport en BOSA is gebleken dat dit voordeel in de miljoenen liep.

zullen per definitie structureel in het beleid van VWS blijven, maar deze uitgaven zijn wel onderdeel van het ‘corona-vrije’ sportbeleid van VWS.

In figuur 2.1 visualiseren we de financiële stromen van VWS naar de breedtesport aan de hand van de in tabel 2.2 gepresenteerde bedragen. Hierbij gaan we voor de SPUK Sport en de BOSA uit van de vastgestelde bedragen.

Figuur 2.1 Financiële stromen van VWS naar de breedtesport in 2020 (in euro’s x 1.000.000)

Bron: Jaarverslag Ministerie van VWS, 2020 en Jaarrekening NOC*NSF, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

De incidentele stroom e heeft indirect invloed op sportverenigingen. Deze stroom heeft betrekking op de TVS-steun die verhuurders ontvingen voor de kwijtgescholden huur van sportverenigingen. Dit betekent dat in eerste instantie de stromen van sportverenigingen naar gemeenten en ondernemende sportaanbieders afnemen – de huurinkomsten voor de verhuurders nemen namelijk af – om vervolgens via de TVS-regeling gecompenseerd te worden. Daarmee werkt stroom e dus door op enkele ‘vervolgpijlen’.

Toekomstige monitoring

De financiële stromen van het ministerie van VWS naar de breedtesport blijven we in de Monitor Financiële stromen in de breedtesport volgen aan de hand van de (financiële) jaarverslagen van het ministerie. Deze verschijnen steeds ongeveer een halfjaar na afronding van een kalenderjaar. Als de wijze van documentatie grotendeels gelijk blijft door de jaren heen, kunnen we elk jaar de reeds gepresenteerde gegevens updaten. Naar verwachting vallen de totale uitgaven van VWS aan sport en bewegen in 2021 hoger uit dan in 2020, aangezien in 2021 een grotere som aan coronasteun in het jaarverslag te zien zal zijn.

2.2 Gemeenten

Gemeenten spelen een grote rol in de financiering van de Nederlandse breedtesport. Via het lokale sportbeleid investeren gemeenten in de sportparticipatie, onder andere door (co)financiering van buurtsportcoaches en door subsidies voor sportstimulering. Daarnaast investeren ze in de fijnmazige sportinfrastructuur die Nederland rijk is en dragen ze er als exploitant van een groot deel van de sportaccommodaties via gesubsidieerde huurtarieven aan bij de sport betaalbaar te houden. Ten tijde van de coronacrisis spelen gemeenten een belangrijke rol in de financiële ondersteuning van de sport, mede doordat enkele financiële steunmaatregelen (deels) via gemeenten lopen.

Het Mulier Instituut volgt sinds 2015 de ontwikkelingen in de gemeentelijke uitgaven aan sport en rapporteert hier jaarlijks over in de Monitor sportuitgaven gemeenten. Hiervoor worden de Iv3-data (Informatie voor derden) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) benut. Het Iv3-systeem is een informatiesysteem waarin financiële gegevens van decentrale overheden, waaronder gemeenten, worden geregistreerd door de overheden zelf. Gemeenten moeten op verschillende taakvelden de uitgaven en inkomsten registreren, waaronder twee sportspecifieke taakvelden: Sportbeleid en activering en Sportaccommodaties.

Aangezien de Monitor sportuitgaven gemeenten jaarlijks wordt herhaald, kunnen de resultaten uit deze monitor goed gebruikt worden voor de Monitor Financiële stromen in de breedtesport. Een kanttekening hierbij is wel dat de Iv3-data beperkt uit te splitsen zijn. Hierdoor is het niet mogelijk de uitgaven aan topsport eruit te filteren. Naar verwachting zijn deze voor de meeste gemeenten echter verwaarloosbaar. Daarnaast is het niet mogelijk op detailniveau financiële stromen te onderscheiden in de uitgaven. Hierdoor kunnen op basis van de Iv3-data enkel geaggregeerde stromen in kaart gebracht worden.

In tabel 2.3 worden de uitgaven, inkomsten en netto-uitgaven van gemeenten weergegeven per taakveld. Daarbij laten we naast de twee sportspecifieke taakvelden ook het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie zien. Naar verwachting worden op dit taakveld de uitgaven van gemeenten voor sport en bewegen in de openbare ruimte geschreven.

Tabel 2.3 Uitgaven, inkomsten en netto-uitgaven gemeenten aan sport, per taakveld en totaal, 2017 tot en met 2020 (in euro's x 1.000)

	Sport (totaal)*	Sportbeleid en activering	Sportaccommodaties	Openbaar groen en (openlucht) recreatie
Uitgaven				
2017	1.428.327	323.858	1.104.469	1.358.432
2018	1.448.044	310.672	1.137.372	1.429.524
2019	1.555.354	341.126	1.214.228	1.481.704
2020	1.596.560	361.173	1.235.387	1.540.382
Inkomsten				
2017	372.567	21.300	351.267	130.949
2018	363.975	25.261	338.714	146.188
2019	441.093	30.226	410.867	117.279
2020	422.766	41.557	381.209	96.727
Netto-uitgaven (uitgaven-inkomsten)				
2017	1.055.760	302.558	753.202	1.227.483
2018	1.084.069	285.411	798.658	1.283.336
2019	1.114.261	310.900	803.361	1.364.425
2020	1.173.794	319.616	854.178	1.443.655

Bron: Iv3-data CBS (registraties), 2017-2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* De taakvelden Sportbeleid en activering en Sportaccommodaties vormen samen het totaal van sport.

De bedragen onder het taakveld Sportbeleid en activering refereren aan alle uitgaven en inkomsten voor de vormgeving van sportstimulering en -participatie in gemeenten. Dit kunnen enerzijds kosten zijn die de gemeenten zelf maken voor de uitvoering van sportstimuleringsprogramma's, maar anderzijds vallen hier ook subsidies in het kader van sportstimulering onder.

Onder het taakveld Sportaccommodaties vallen alle uitgaven en inkomsten voor sportaccommodaties die bestemd zijn voor sportbeoefening. Dit omvat alle kosten die gemeenten maken voor zowel de interne als de externe exploitatie van sportaccommodaties en de inkomsten die gemeenten hier vervolgens voor terugkrijgen, zoals huurinkomsten.

De gemeentelijke uitgaven voor sport en bewegen in de openbare ruimte worden naar verwachting op het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie geregistreerd. Het is echter niet realistisch om dit taakveld in zijn geheel toe te rekenen aan sport, aangezien hieronder ook uitgaven vallen die niets met sport en bewegen te maken hebben, zoals de uitgaven aan natuurbescherming, openbaar groen en openbaar water. Deze uitgaven kunnen eraan bijdragen dat de openbare ruimte aantrekkelijker wordt voor sport en bewegen, maar dit is in de meeste gevallen niet het primaire doel ervan. De uitgaven op het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie kunnen daarom gezien worden als de maximale gemeentelijke uitgaven aan sport en bewegen in de openbare ruimte.

In tabel 2.3 zijn alle inkomsten en uitgaven meegerekend die in de Iv3 geregistreerd staan op de taakvelden. Hieronder vallen ook overheadposten, zoals personeelslasten. Aangezien binnen deze monitor de focus ligt op stromen - bedragen die van a naar b gaan - zijn deze overheadkosten voor de monitor niet relevant. Het zijn uitgaven van de gemeenten, maar het zijn geen uitgaande stromen die ergens binnen de breedtesport terechtkomen.

Idealiter laten we de overheadkosten weg in deze monitor, maar doordat de Iv3-data beperkt uit te splitsen zijn, kunnen we niet alle overheadkosten weglaten. De post personeel is wel te onderscheiden binnen de Iv3-data. De hieraan gerelateerde inkomsten en uitgaven kunnen we daardoor weglaten. Een andere onderscheidbare post betreft (specifieke) uitkeringen vanuit het Rijk. Dit is een relevante inkomende stroom voor gemeenten, maar naar verwachting is deze post binnen de Iv3-data niet volledig. De onderliggende reden hiervoor is dat verschillende uitkeringen vanuit het Rijk niet altijd op de sportgerelateerde taakvelden worden geregistreerd. Een voorbeeld hiervan is de SPUK Sport (Van Eldert & Beekman, 2021). Daarom is het beter om uit te gaan van de bedragen uit de jaarrekeningen van VWS, zoals gerapporteerd in hoofdstuk 2.1, en de post uit de Iv3-data te filteren. In tabel 2.4 laten we zien wat de uitgaven en inkomsten per taakveld in 2020 waren als we de posten personeel en (specifieke) uitkeringen vanuit het Rijk uit de Iv3-data filteren.

Tabel 2.4 Uitgaven, inkomsten en netto-uitgaven gemeenten aan sport, exclusief personeel en (specifieke) uitkeringen vanuit het Rijk, per taakveld en totaal, 2020 (in euro's x 1.000)

	Uitgaven	Inkomsten	Netto-uitgaven (uitgaven-inkomsten)
Sport (totaal)*	**1.359.460**	**322.426**	**1.037.034**
Sportbeleid en activering	291.298	23.452	267.846
Sportaccommodaties	1.068.162	298.974	769.188
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.117.993	91.496	1.026.497

Bron: Iv3-data CBS (registraties), 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* De taakvelden Sportbeleid en activering en Sportaccommodaties vormen samen het totaal van sport.

Exclusief de genoemde posten gaven gemeenten in 2020 zo'n 1,4 miljard euro (tabel 2.4) uit aan sport (beide sportspecifieke taakvelden samen). Andersom ontvingen gemeenten ongeveer 322 miljoen euro aan inkomsten vanuit de sport, bijvoorbeeld uit huur en entreegelden. Op basis van de Iv3-data is niet te zeggen welk deel naar welke partij gaat (in het geval van de uitgaven) of welk deel van welke partij komt (in het geval van de inkomsten). Het grootste deel gaat naar verwachting van of naar ondernemende

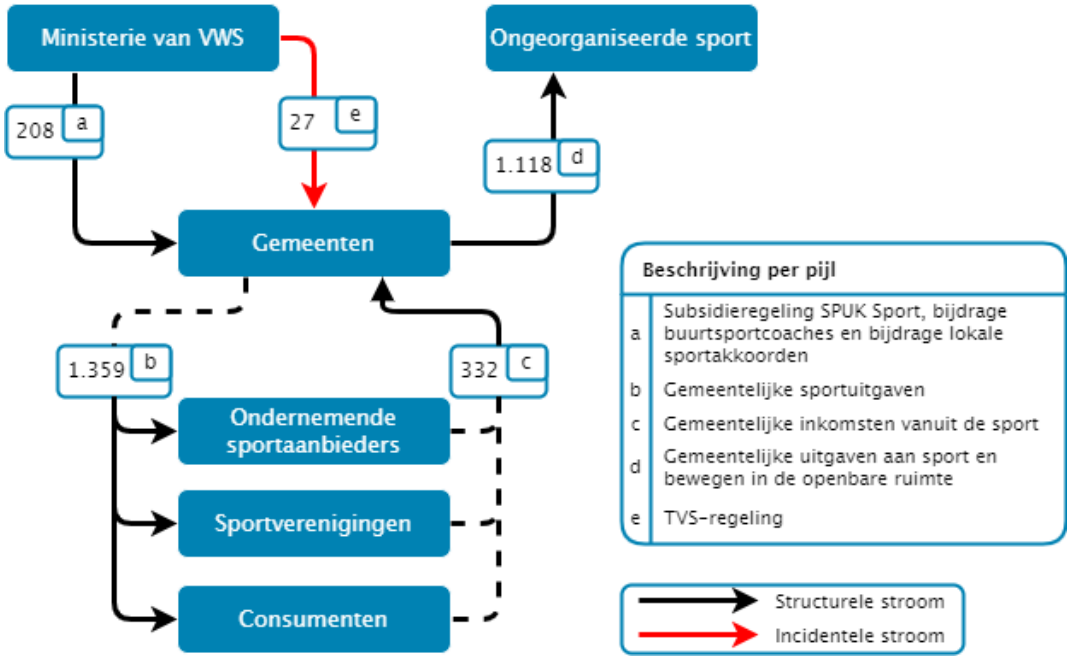
sportaanbieders, sportverenigingen en consumenten (sporters). Op het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie blijft na aftrek van de genoemde posten in 2020 zo'n 1,1 miljard euro aan gemeentelijke uitgaven en 91 miljoen euro aan inkomsten over. De uitgaven komen naar verwachting grotendeels ten goede aan sport en bewegen in de openbare ruimte.

Ondanks dat we door de post personeel uit te sluiten een groot deel van de overheadskosten eruit filteren, blijven er nog steeds uitgaven over die technisch gezien niet linken aan financiële stromen naar de breedtesport. Zo zijn investeringen in nieuwbouw of onderhoud van sportaccommodaties meegenomen in de bedragen in tabel 2.4. Deze investeringen komen ten goede van de breedtesport, maar het geld stroomt effectief naar de bouw- en/of onderhoudsbedrijven die de werkzaamheden uitvoeren. Toch laten we deze bedragen meelopen in de stromen vanuit de gemeenten richting de breedtesport. Deels omdat de bedragen niet uit te splitsen zijn in de Iv3-data, maar vooral omdat de investeringen in de sportinfrastructuur gezien kunnen worden als indirecte bijdragen van gemeenten aan de breedtesport. Doordat gemeenten deze investeringen doen, hoeven sportorganisaties deze niet te doen en kunnen ze toch gebruikmaken van een goede sportinfrastructuur.

Stromenmodel

In figuur 2.2 visualiseren we de in tabel 2.4 gepresenteerde bedragen in de vorm van inkomende en uitgaande stromen. Daarnaast geven we de structurele en de incidentele stroom vanuit het ministerie van VWS aan gemeenten weer, zoals beschreven in hoofdstuk 2.1. De inkomsten op het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie laten we buiten beschouwing. Deze zijn lastig aan een specifieke stroom toe te rekenen.

Figuur 2.2 Financiële stromen van gemeenten naar de breedtesport in 2020 (in euro's x 1.000.000)

Bron: Iv3-data CBS (registraties), 2020 en Jaarverslag Ministerie van VWS, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Toekomstige monitoring

Voor de volgende edities van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport putten we voor de financiële stromen rondom gemeenten uit de Iv3-data en de Monitor sportuitgaven gemeenten. Aangezien deze jaarlijks gepubliceerd worden, kunnen we jaarlijks een update geven van de financiële stromen rondom gemeenten.

3. Ondersteuningsstructuur

3.1 NOC*NSF

Zoals uit hoofdstuk 2.1 naar voren kwam loopt een deel van de financiering van het ministerie van VWS aan de sport via NOC*NSF. NOC*NSF ondersteunt vervolgens de sportbonden en draagt zorg voor de uitvoering van het topsportbeleid. Daarmee vormt NOC*NSF een belangrijke schakel in het stromenmodel van de sport. In de Monitor Financiële stromen in de breedtesport monitoren we de financiële stromen rondom NOC*NSF aan de hand van de jaarrekeningen van NOC*NSF, die jaarlijks worden gepubliceerd.

In tabel 3.1 laten we de totale inkomsten van NOC*NSF zien tussen 2016 en 2020. Hieruit komt naar voren dat NOC*NSF in 2020 in totaal zo'n 123 miljoen aan inkomsten ontving, waarvan het grootste deel voortkwam uit de bijdrage van de Nederlandse Loterij en de subsidies van het ministerie van VWS.

Tabel 3.1 Totale inkomsten NOC*NSF, 2016 tot en met 2020 (in euro's x 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020
Bijdrage Nederlandse Loterij	55.238	44.619	46.314	44.542	44.935
Subsidies overheden					
Ministerie van VWS	31.631	38.008	51.471	52.530	55.519
Overige ministeries	238	485	134	325	393
Provincies en gemeenten	140	30	30	30	30
Sponsoring	12.633	11.802	13.621	18.425	12.483
Contributies (aangesloten leden en sportbonden)	1.106	1.126	1.136	1.056	1.131
Verhuur en horeca	13.767	14.080	14.750	15.891	7.358
Overige inkomsten	8.286	2.587	3.670	-796	1.178
Totaal	**123.039**	**112.737**	**131.126**	**132.003**	**123.027**

Bron: Jaarrekening NOC*NSF, 2016–2020. Bewerking: Mulier Instituut.

De bedragen in tabel 3.1 geven de totale inkomsten weer, dus inclusief de inkomsten die specifiek voor de topsport bedoeld zijn. Gezien onze focus op de breedtesport binnen deze monitor proberen we deze topsportbijdragen eruit te filteren. Dit is (grotendeels) mogelijk op basis van de jaarrekeningen van NOC*NSF, waarin de baten (en lasten) per 'unit' worden weergegeven. Topsport is een aparte unit en kunnen we op deze manier weglaten. Daarnaast hebben enkele andere units betrekking op de organisatie van NOC*NSF zelf.

In deze monitor kiezen we er daarom voor ons te beperken tot twee units die voornamelijk betrekking hebben op de breedtesport, namelijk 'Belangen Behartigen Leden' en 'Sportparticipatie'. In tabel 3.2 laten we zien hoeveel de inkomsten over 2020 bedragen wanneer we alleen deze twee units meenemen.[3] In totaal blijft een bedrag van ruim 48 miljoen euro aan inkomsten over (tabel 3.2). Het grootste deel hiervan ontvangt NOC*NSF van de Nederlandse Loterij (29 miljoen euro), gevolgd door de subsidies van overheden (met name het ministerie van VWS; 15 miljoen euro).

[3] Hierbij hebben we nog een kleine correctie gedaan voor een deel van de bijdrage van de Nederlandse Loterij en de contributie-inkomsten. Deze staan vermeld als een budgettoewijzing, maar wij hebben deze toegevoegd aan de betreffende inkomstenposten in tabel 3.2.

Tabel 3.2 Inkomsten NOC*NSF exclusief topsport, 2020 (in euro's x 1.000)

	2020 exclusief topsport
Bijdrage Nederlandse Loterij	28.750
Subsidies overheden	14.945
Sponsoring	2.190
Contributies (aangesloten leden en sportbonden)	1.131
Overige inkomsten	1.232
Totaal	**48.248**

Bron: Jaarrekening NOC*NSF, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Naast de inkomende stromen heeft NOC*NSF ook met uitgaande stromen een rol als schakel in het stromenmodel. Deze uitgaande stromen betreffen de gelden die NOC*NSF uitkeert aan sportorganisaties, voor het overgrote deel de bij NOC*NSF aangesloten sportbonden. Om deze uitgaande stromen in kaart te brengen maken we wederom gebruik van de jaarrekeningen van NOC*NSF. Hierin worden de uitgaven aan het bestedingsplan sportorganisaties apart vermeld, met een uitsplitsing naar de onderliggende onderdelen. Aan de hand van deze uitsplitsing kunnen de topsportonderdelen van de breedtesportonderdelen gescheiden worden. In tabel 3.3 laten we zien hoe de uitsplitsing van het bestedingsplan sportorganisaties er tussen 2016 en 2020 uitzag.

Tabel 3.3 Uitgaven NOC*NSF voor bestedingsplan sportorganisaties* uitgesplitst naar onderdelen, 2016 tot en met 2020 (in euro's x 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020
Breedtesport					
Basisfinanciering	14.336	19.175	18.746	19.346	18.166
Integriteit en Kwaliteit	13.546	7.703	6.505	2.100	1.894
Innovatie en Ontwikkeling			2.138	1.174	2.535
Versterken Sportbonden				3.734	2.664
Sportakkoord				915	1.068
Totaal breedtesport	***27.882***	***26.878***	***27.389***	***27.269***	***26.327***
Topsport	27.007	29.467	36.478	39.066	38.513
Totaal bestedingsplan sportorganisaties	**54.889**	**56.345**	**63.867**	**66.335**	**64.840**

Bron: Jaarrekening NOC*NSF, 2016–2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Dit betreft de aan sportorganisaties uitgekeerde gelden in het kader van het bestedingsplan. Daarmee gaat het hier enkel over de uitgaande stromen vanuit NOC*NSF. Personeelslasten en andere overheadkosten bij NOC*NSF worden hierin niet meegerekend.

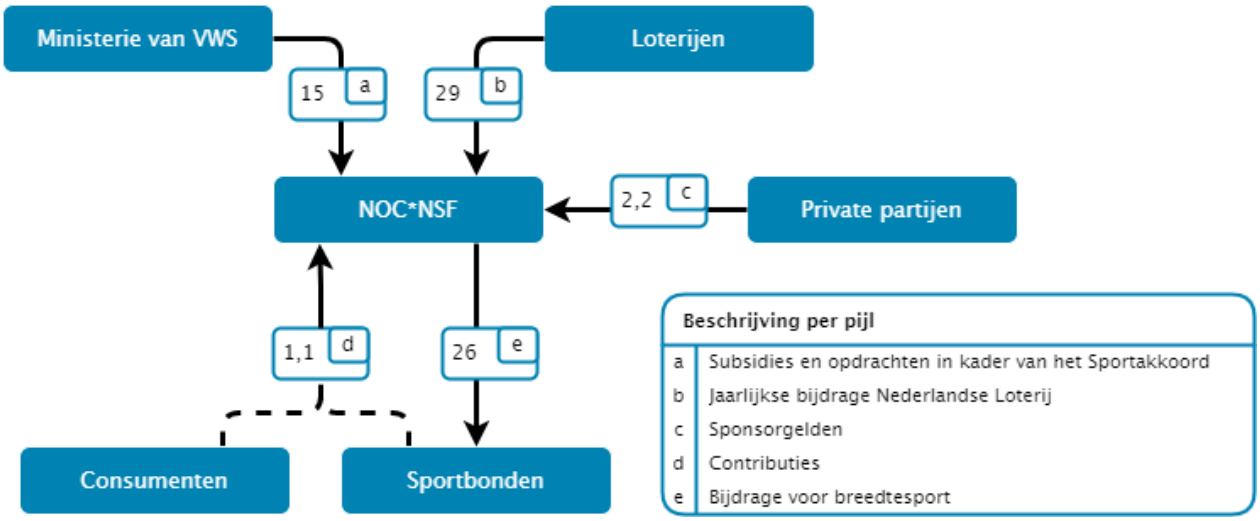
Binnen het bestedingsplan ontvingen sportbonden in 2020 ongeveer 26 miljoen euro voor breedtesportdoeleinden en zo'n 39 miljoen euro voor topsport (tabel 3.3). De breedtesportgelden bestonden voor het grootste deel uit de basisfinanciering voor sportbonden voor het algemeen functioneren. In zekere zin profiteert de topsporttak van een sportbond ook van deze basisfinanciering. Als het algemeen functioneren van een sportbond goed is, komt dit immers ook de topsporttak ten goede. Maar aangezien de insteek van de basisfinanciering voornamelijk is om de breedtesporttak van de sportbonden te ondersteunen, nemen we deze wel mee in de monitor. Omdat het in tabel 3.3 gaat om daadwerkelijk uitgekeerde bedragen, worden hier de uitgaven van NOC*NSF aan overheadposten zoals personeel en huisvesting niet in meegerekend. Het zijn daarmee puur de uitgaande stromen van NOC*NSF naar de sportbonden.

Naast het bestedingsplan sportorganisaties heeft NOC*NSF de nodige uitgaven in het kader van specifieke projecten. In 2020 bedroegen de specifieke projectkosten voor de units 'Belangen Behartigen Leden' en 'Sportparticipatie' in totaal zo'n 6,7 miljoen euro (niet in tabel). Deze kosten komen ten goede aan de breedtesport, maar het gaat hierbij voor het grootste deel niet om daadwerkelijke stromen. Een groot deel van de kosten heeft namelijk betrekking op het opzetten en uitvoeren van de projecten door NOC*NSF, wat met name overheadkosten zijn. Daarom nemen we deze specifieke projectkosten niet mee in de monitor.

Stromenmodel

Aan de hand van tabel 3.2 en 3.3 visualiseren we in figuur 3.1 hoe de voornaamste stromen rondom NOC*NSF lopen en welke bedragen hieraan te koppelen zijn. De overige inkomsten uit tabel 3.2 laten we hierbij buiten beschouwing. Een specifiekere toelichting van deze inkomsten ontbreekt, waardoor we deze niet kunnen relateren aan een specifieke financiële stroom.

Figuur 3.1 Financiële stromen NOC*NSF in 2020 (in euro's x 1.000.000*)

Bron: Jaarrekening NOC*NSF, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.
* Alle bedragen tot 10 miljoen euro zijn afgerond op één decimaal en daarboven op hele miljoenen.

Toekomstige monitoring

Voor NOC*NSF blijven we de inkomende en uitgaande stromen in de Monitor Financiële stromen in de breedtesport volgen aan de hand van de jaarrekeningen van NOC*NSF. Aangezien deze jaarlijks een halfjaar na afronding van een kalenderjaar openbaar komen, kunnen we jaarlijks een update geven van de cijfers. In hoeverre we specifieke stromen kunnen uitsplitsen, blijft wel afhankelijk van de wijze van rapportage in de jaarrekeningen.

3.2 Sportbonden

Sportbonden spelen een belangrijke rol voor de sportverenigingen in Nederland. Ze organiseren competities en kampioenschappen, en vervullen daarnaast een adviserende en ondersteunende rol voor de aangesloten sportverenigingen. Deze activiteiten worden deels vormgegeven met de eerder geschetste financiering die sportbonden ontvangen van NOC*NSF. Daarnaast ontvangen sportbonden via andere inkomende stromen de nodige inkomsten.

Om deze stromen in kaart te kunnen brengen maken we gebruik van een peiling onder sportbonden die het Mulier Instituut heeft uitgevoerd in april 2021 in het kader van de Monitor Sport en corona. In theorie

zouden de jaarrekeningen van de sportbonden een belangrijke informatiebron kunnen zijn. Uit deskresearch komt echter naar voren dat deze jaarrekeningen niet voor alle sportbonden te vinden zijn. Daarnaast hanteren enkele bonden een gebroken boekjaar in de jaarrekeningen. Dit houdt in dat ze de financiën niet per kalenderjaar presenteren, maar per seizoen. Aangezien we binnen de Monitor financiële stromen in de breedtesport de stromen per kalenderjaar monitoren, zijn deze gebroken boekjaren lastig te gebruiken. In de peiling van april 2021 hebben we dit opgevangen door sportbonden te vragen een inschatting te maken van de inkomsten en uitgaven per kalenderjaar.

Ongeveer de helft van de sportbonden in Nederland (35 van de in totaal 77 sportbonden) vulden de vragenlijst volledig in. Om te corrigeren voor onder- of oververtegenwoordiging van specifieke groepen sportbonden hanteren we in de analyse van de resultaten een weging op basis van de totale jaaromzet.[4] In tabel 3.4 laten we de (gewogen) gemiddelde gerealiseerde inkomsten voor een sportbond zien, op basis van de resultaten van de vragenlijst.[5]

Tabel 3.4 Gemiddelde gerealiseerde inkomsten voor een sportbond in kalenderjaar 2020, uitgesplitst naar inkomstenpost (gewogen gemiddelden in euro's x 1.000, n=35)

	Gerealiseerde inkomsten
Contributies uit lidmaatschappen van of via verenigingen	1.277
Contributies uit individuele (rechtstreekse) lidmaatschappen	178
Contributies uit licenties en deelnamegelden	235
Overige contributies/bondsafdrachten	124
Bijdrage NOC*NSF	659
Opbrengsten evenementen	230
Subsidies	170
Sponsoring	748
Overige inkomsten	413
Totale inkomsten	**4.032**

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst financiële gevolgen corona voor sportbonden, april 2021.

Met het gewogen gemiddelde per bond kunnen we vervolgens schatten hoe hoog de totale inkomsten van sportbonden liggen door het gewogen gemiddelde te vermenigvuldigen met 77, het totale aantal sportbonden in Nederland (aangesloten bij NOC*NSF). In tabel 3.5 laten we deze geschatte totale gerealiseerde inkomsten zien.

[4] Deze weging is opgesteld op basis van de jaaromzet die sportbonden rapporteerden in de Bondenmonitor 2017 van NOC*NSF. De respons op deze bondenmonitor was destijds nagenoeg 100 procent en geeft dus een goede afspiegeling van de samenstelling van de populatie.

[5] Op basis van de jaarrekeningen van sportbonden die we wel konden vinden, hebben we daarnaast de gemiddeld gewogen omzet globaal gecontroleerd. Hieruit komt op hoofdlijnen een vergelijkbare gewogen gemiddelde omzet naar voren.

Tabel 3.5 Geschatte totale gerealiseerde inkomsten sportbonden in kalenderjaar 2020 (in euro's x 1.000)

	Gerealiseerde inkomsten
Contributies uit lidmaatschappen van of via verenigingen	98.306
Contributies uit individuele (rechtstreekse) lidmaatschappen	13.689
Contributies uit licenties en deelnamegelden	18.065
Overige contributies/bondsafdrachten	9.525
Bijdrage NOC*NSF	50.743
Opbrengsten evenementen	17.730
Subsidies	13.059
Sponsoring	57.587
Overige inkomsten	31.798
Totale inkomsten	**310.501**

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst financiële gevolgen corona voor sportbonden, april 2021.

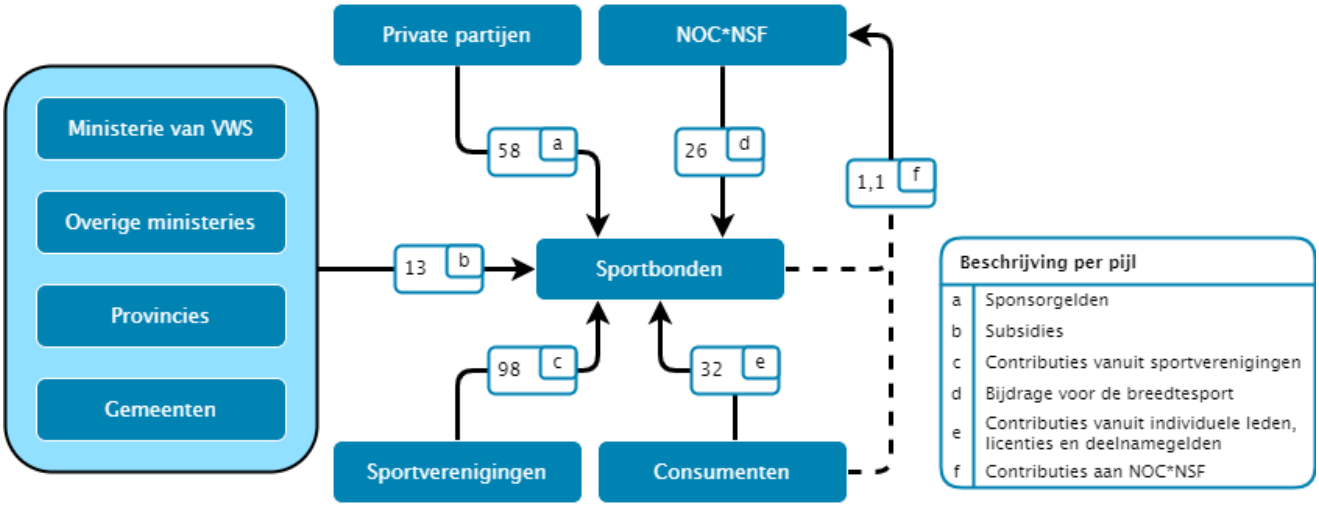
Het grootste deel van de inkomende stromen voor sportbonden heeft betrekking op contributies. Dit zijn met name inkomsten uit contributies van of via sportverenigingen (98 miljoen euro; tabel 3.5), maar sportbonden ontvangen ook de nodige contributie van individuele leden (14 miljoen euro) en uit licenties en deelnamegelden (18 miljoen euro). Daarnaast ontvangen sportbonden bijna 58 miljoen euro van private partijen in de vorm van sponsoring. Verder vormt de eerder genoemde stroom van NOC*NSF naar de sportbonden een aanzienlijke inkomende stroom.

Volgens de schatting in tabel 3.5 komt het bijbehorende bedrag van deze stroom uit op zo'n 51 miljoen euro, maar dit ligt een stuk hoger dan het totale bedrag dat uit de jaarrekeningen van NOC*NSF naar voren kwam (zoals beschreven in paragraaf 3.1). Waarschijnlijk wordt het verschil tussen beide bedragen verklaard doordat de sportbonden in de vragenlijst zijn gevraagd een inschatting te maken en zij daarbij de inkomsten voor breedtesport en topsport bij elkaar genomen hebben. Aangezien het bedrag uit de jaarrekening van NOC*NSF uit te splitsen is naar breedtesport versus topsport, hanteren we dit in deze monitor als het bedrag voor de stroom van NOC*NSF naar de sportbonden.

Stromenmodel

De bedragen zoals gepresenteerd in tabel 3.5 vertalen zich vervolgens in het stromenmodel voor sportbonden zoals weergegeven in figuur 3.2. Hierbij gaan we, zoals beschreven, bij de stroom van NOC*NSF naar de sportbonden uit van het bedrag uit de jaarrekening van NOC*NSF (tabel 3.3). Ook de stroom van de sportbonden naar NOC*NSF, zoals beschreven in figuur 3.1, geven we weer in figuur 3.2. We laten, net als bij het stromenmodel van NOC*NSF, de inkomstenpost 'Overige inkomsten' buiten beschouwing. Ook de post opbrengsten evenementen laten we buiten beschouwing, aangezien sportevenementen buiten de scope van deze monitor vallen.

Figuur 3.2 Financiële stromen sportbonden in 2020 (in euro's x 1.000.000)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst financiële gevolgen corona voor sportbonden, april 2021, en jaarrekening NOC*NSF, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Toekomstige monitoring

Voor de volgende edities van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport monitoren we de inkomende stromen voor sportbonden aan de hand van een peiling onder bonden, zoals de peiling in april 2021. Een dergelijke peiling staat op de planning voor de zomer van 2022 in het kader van de vijfde editie van de Monitor Sport en corona. Daarna zullen mogelijk peilingen nodig zijn specifiek voor deze Monitor Financiële stromen in de breedtesport, als de data niet op een andere wijze verkregen kunnen worden.

3.3 Fondsen en stichtingen

De inkomsten en uitgaven van fondsen en stichtingen zijn een relatief klein onderdeel van de financiële stromen in de sport, maar zijn wel degelijk van belang voor kwetsbare groepen in de samenleving. Gezamenlijk zorgen de fondsen en stichtingen er onder andere voor dat kinderen uit achtergestelde gezinnen en mensen met een beperking de mogelijkheid hebben om te sporten, en dragen ze bij aan het aanleggen en onderhouden van speelplekken voor de jeugd.

Om de financiële stromen van en naar fondsen en stichtingen in kaart te brengen maken we gebruik van de jaarverslagen van de grootste fondsen en stichtingen die opereren in de sportwereld. Hierbij focussen we op de volgende fondsen en stichtingen:

- Jeugdfonds Sport en Cultuur;
- Johan Cruyff Foundation;
- Jantje Beton;
- Fonds Gehandicaptensport;
- Krajicek Foundation;
- Dirk Kuyt Foundation;
- Edwin van der Sar Foundation;
- Esther Vergeer Foundation;
- Giovanni van Bronckhorst Foundation.

De fondsen en stichtingen moeten hun jaarcijfers verplicht openbaar maken, waardoor cijfers ieder jaar voorhanden zijn. Uit de jaarverslagen van 2019 en 2020 blijkt dat subsidies van de overheid met afstand de belangrijkste inkomstenbron zijn voor fondsen en stichtingen (tabel 3.6). Uit tabel 3.7 blijkt dat dit voornamelijk komt door de subsidies die het Jeugdfonds Sport en Cultuur ontvangt. De andere fondsen en

stichtingen halen hun inkomsten voornamelijk uit de gelden die zij ontvangen van loterijorganisaties en donaties van bedrijven en particulieren.

Tabel 3.6 Totale inkomsten fondsen en stichtingen, 2019 en 2020 (in euro's x 1.000, n=9)

	2019	2020
Subsidies overheid	26.136	23.050
Bijdrage van loterijorganisaties	10.214	6.181
Donaties van bedrijven	5.083	3.538
Donaties van particulieren	4.375	3.139
Overige inkomsten	4.552	4.348
Totaal	**50.359**	**40.255**

Bron: Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2019 en 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 3.7 Inkomsten fondsen en stichtingen per organisatie, 2020 (in euro's x 1.000)

Stichting	Overheid	Loterij	Bedrijven	Particulier	Overig	**Totaal**
Jeugdfonds Sport en Cultuur	20.903	461	194	68	1.759	**23.383**
Johan Cruyff Foundation	169	2.117	1.555	117	1.302	**5.260**
Jantje Beton	1.230	1.497	176	1.714	132	**4.749**
Fonds Gehandicaptensport	259	702	1.097	1.165	48	**3.272**
Krajicek Foundation	433	613	164	5	340	**1.555**
Dirk Kuyt Foundation	0	153	103	21	276	**554**
Edwin van der Sar Foundation	54	155	152	25	162	**548**
Esther Vergeer Foundation	0	257	73	24	143	**498**
Giovanni van Bronckhorst Foundation	1	224	24	0	186	**436**
Totaal	**23.050**	**6.181**	**3.538**	**3.139**	**4.348**	**40.255**

Bron: Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Fondsen en stichtingen besteden zoals verwacht veruit het grootste deel van hun uitgaven aan hun doelstellingen (tabel 3.8), die voornamelijk aan consumenten en de ongeorganiseerde sport ten goede komen. In de jaarverslagen staat echter niet altijd hoeveel er aan specifieke doelstellingen uitgegeven is, waardoor geen duidelijke uitsplitsing naar ontvangers gemaakt kan worden. Voor de uitgaande stromen van fondsen en stichtingen beperken wij ons daarom tot een algemene stroom met het totale bedrag dat aan de doelstellingen is besteed.

Daarentegen kan voor enkele fondsen en stichtingen op basis van de doelen wel beredeneerd worden waar het geld terecht komt. Het Jeugdfonds Sport en Cultuur is bijvoorbeeld bedoeld om kinderen uit arme huishoudens bij een sportvereniging te laten sporten, wat gezien kan worden als een stroom naar consumenten. Bijzonder hierbij is wel dat sportverenigingen direct het geld van het Jeugdfonds Sport en Cultuur ontvangen, waardoor het als het ware een stroom in natura is. De uitgaven van de Johan Cruyff Foundation en de Krajicek Foundation zullen aan de andere kant vooral ten goede komen aan de ongeorganiseerde sport door de aanleg van Cruyff en Krajicek courts.

Tabel 3.8 Totale uitgaven fondsen en stichtingen, 2019 en 2020 (in euro's x 1.000, n=9)

	2019	2020
Besteed aan doelstellingen	38.446	33.561
Wervingskosten	4.170	4.043
Overige kosten	3.747	3.300
Totaal	**46.362**	**40.904**

Bron: Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2019 en 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 3.9 Uitgaven fondsen en stichtingen per organisatie, 2020 (in euro's x 1.000)

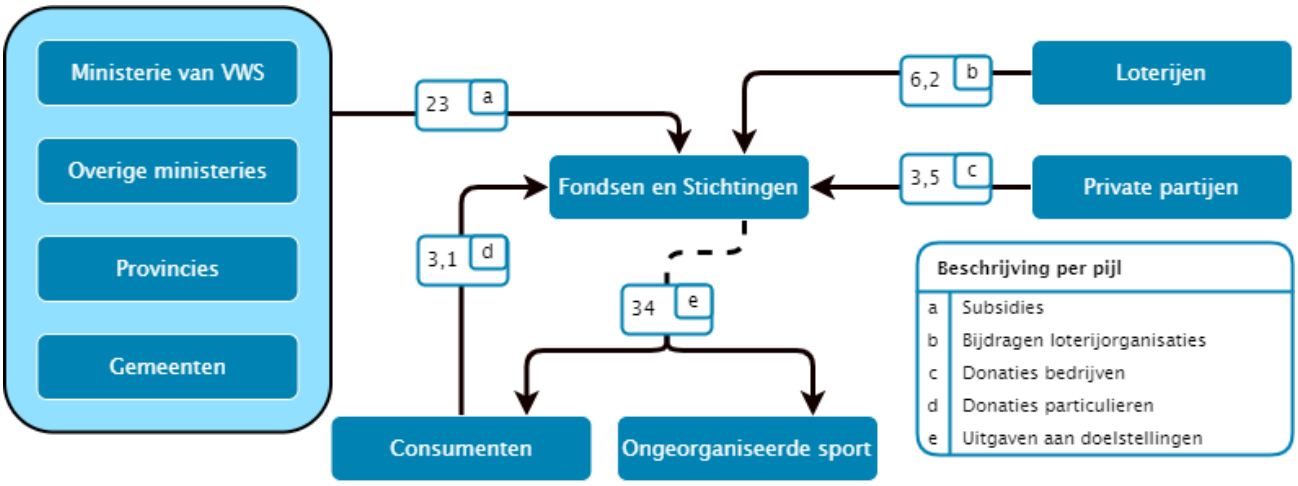
Stichting	Doelstellingen	Werving	Overig	Totaal
Jeugdfonds Sport en Cultuur	19.223	1.344	2.287	22.854
Johan Cruyff Foundation	4.205	543	86	4.833
Jantje Beton	4.590	940	356	5.887
Fonds Gehandicaptensport	2.667	762	152	3.581
Krajicek Foundation	1.328	183	74	1.585
Dirk Kuyt Foundation	454	149	88	691
Edwin van der Sar Foundation	538	43	62	643
Esther Vergeer Foundation	349	69	21	438
Giovanni van Bronckhorst Foundation	206	10	175	392
Totaal	**33.561**	**4.043**	**3.300**	**40.904**

Bron: Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Stromenmodel

In figuur 3.3 visualiseren we de voornaamste inkomende en uitgaande stromen voor de fondsen en stichtingen, op basis van de totale bedragen uit tabel 3.6 en 3.8. Zoals beschreven zien we de bestedingen aan doelstellingen door fondsen en stichtingen als de voornaamste uitgaande stroom naar de sport, maar deze kunnen we niet uitsplitsen naar ontvanger. Het is daarmee een geaggregeerde stroom die voornamelijk bij consumenten (sporters) en de ongeorganiseerde sport terechtkomt.

Figuur 3.3 Financiële stromen fondsen en stichtingen in 2020 (in euro's x 1.000.000*)

Bron: Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Alle bedragen tot 10 miljoen euro zijn afgerond op één decimaal en daarboven op hele miljoenen.

Toekomstige monitoring

De monitoring van de financiële stromen rondom de geselecteerde fondsen en stichtingen doen we voor de volgende edities van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport aan de hand van de jaarrekeningen van de betreffende fondsen en stichtingen. De selectie fondsen en stichtingen die we hiervoor hanteren houden we daarbij vermoedelijk hetzelfde. Maar mochten er fondsen en stichtingen bijkomen, wegvallen of in de huidige selectie over het hoofd gezien zijn, dan passen we de selectie naar gelang de ontwikkelingen aan.

4. Sportaanbieders

4.1 Sportverenigingen

Voor de monitoring van de financiële stromen naar sportverenigingen zijn momenteel geen databronnen openbaar beschikbaar die jaarlijks een update geven. Sportverenigingen stellen jaarlijks jaarverslagen en begrotingen op waar de benodigde informatie waarschijnlijk in te vinden is, maar deze zijn doorgaans niet eenvoudig te vinden. Het CBS publiceert op Statline gegevens over de totale inkomsten en uitgaven van sportverenigingen, met uitsplitsingen naar geaggregeerde onderliggende posten. Deze gegevens zijn bruikbaar voor het monitoren van de financiële stromen, maar de publicatie van de cijfers vindt om de drie jaar plaats met een tijdspan van twee jaar tussen peilmoment en publicatie van de cijfers. Hierdoor is het niet mogelijk de ontwikkelingen per jaar te zien.

Vanwege de coronacrisis heeft het CBS de frequentie van publiceren eenmalig aangepast. Begin 2022 werden namelijk al (voorlopige) cijfers over 2020 gepubliceerd. Naar verwachting volgen de cijfers over 2021 in 2023. In tabel 4.1 laten we de inkomsten van sportverenigingen op basis van de cijfers van het CBS uit de drie meest recente jaren zien.[6]

Tabel 4.1 Inkomsten sportverenigingen, in kalenderjaren 2015, 2018 en 2020 (in euro's x 1.000.000 en procenten)

	2015		2018		2020*	
	in %	in mln. euro's	in %	in mln. euro's	in %	in mln. euro's
Totaal inkomsten	**100**	**1.233**	**100**	**1.210**	**100**	**1.133**
Contributie, les- en entreegelden	51	629	53	641	59	668
Subsidies en bijdragen	10	123	8	97	11	125
Sponsor- en reclamegelden	11	136	11	133	11	125
Kantineverkopen	24	296	23	278	14	159
Overige baten	4	49	5	61	5	57

Bron: CBS Statline, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

De totale inkomsten van sportverenigingen zijn in 2020 licht afgenomen tot ruim 1,1 miljard euro (tabel 4.1). De onderverdeling van de inkomsten bleef tussen 2015 en 2018 grotendeels gelijk, maar tussen 2018 en 2020 zien we een verschuiving. Het aandeel van contributie, les- en entreegelden ligt in 2020 hoger, terwijl de kantineverkopen in aandeel afnamen. Dit ligt in lijn met de gevolgen van de coronacrisis in 2020, aangezien de sportkantines verdeeld over periodes dicht zijn geweest. Daardoor liepen de inkomsten uit de kantine terug en zijn verenigingen meer op de contributie-inkomsten gaan leunen.

Onder de post subsidies en bijdragen worden onder andere overheidssubsidies geschaard. In hoofdstuk 2.1 bespraken we al enkele subsidies die vanuit het ministerie van VWS naar de sportverenigingen gaan, zoals

[6] In Bijlage 1 laten we alle op CBS Statline gepubliceerde gegevens over de inkomsten van sportverenigingen zien. Deze gegevens zijn beschikbaar vanaf 2000.

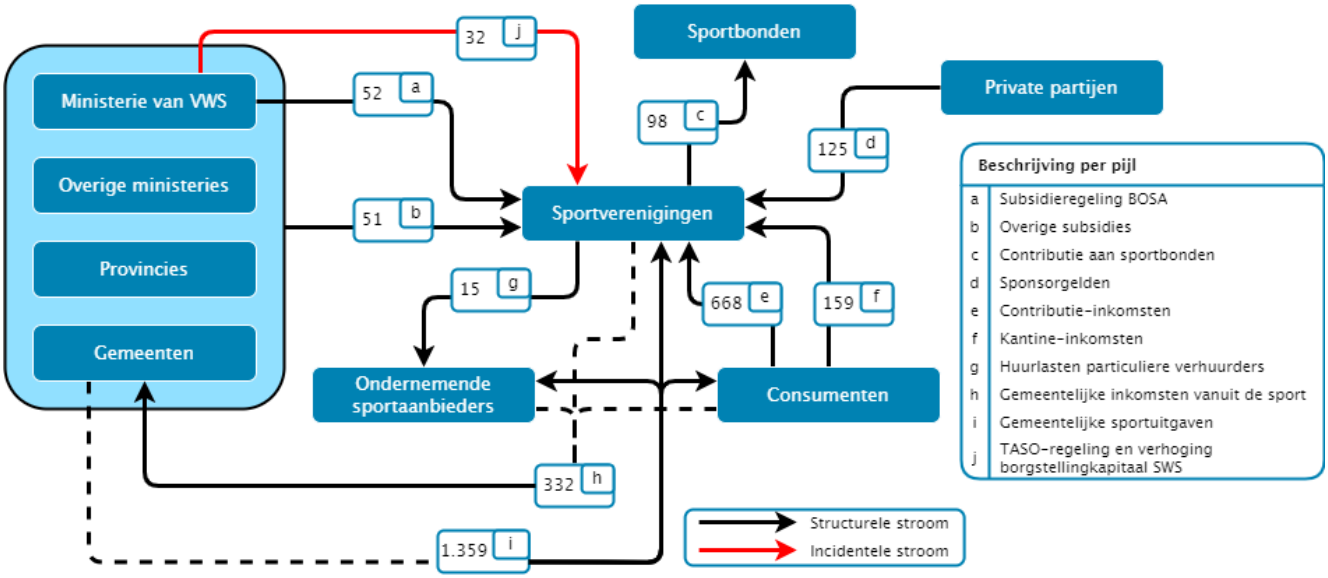
de BOSA-regeling en de coronasteunmaatregel TASO.[7] In totaal ontvingen sportverenigingen in 2020 ongeveer 74 miljoen euro vanuit deze regelingen: 52 miljoen euro vanuit de BOSA en 22 miljoen euro vanuit de TASO (zie hoofdstuk 2.1). Daarmee kunnen we een deel van het bedrag dat sportverenigingen volgens tabel 4.1 ontvangen onder de noemer subsidies en bijdragen, direct toewijzen aan een stroom vanuit het ministerie van VWS. Voor het overige bedrag, zo'n 51 miljoen euro, kunnen we dat op basis van deze gegevens niet.

Stromenmodel

De bedragen zoals weergegeven in tabel 4.1 zijn in figuur 4.1 verwerkt in het stromenmodel voor de sportverenigingen. De overige baten laten we hierbij buiten beschouwing, omdat we de herkomst daarvan niet kennen. De inkomsten uit subsidies en bijdragen splitsen we op in drie pijlen: een vanuit het ministerie van VWS voor de BOSA-regeling (pijl a), een voor de coronasteun van het ministerie van VWS (pijl j) en een vanuit alle overheden samen voor de overige subsidies en bijdragen (pijl b).

Daarnaast geven we in figuur 4.1 de stroom weer van de sportverenigingen naar de sportbonden in het kader van de bondscontributie (hoofdstuk 3.2), en de stroom van sportverenigingen naar ondernemende sportaanbieders (huurlasten aan particulier verhuurders), die in hoofdstuk 4.2 aan bod komt. De inkomende stroom van en de uitgaande stroom naar gemeenten, zoals beschreven in hoofdstuk 2.2, worden ook weergegeven in figuur 4.1.

Figuur 4.1 Financiële stromen sportverenigingen in 2020* (in euro's x 1.000.000)

Bron: CBS Statline, 2022, Jaarverslag Ministerie van VWS, 2020 en Mulier Instituut, vragenlijst financiële gevolgen corona voor sportbonden, april 2021. Bewerking: Mulier Instituut.
* Voor enkele pijlen is het bedrag gebaseerd op voorlopige cijfers.

[7] Naast de bijdrage vanuit de TASO-regeling nemen we de (eenmalige) verhoging van het borgstellingskapitaal van SWS mee als coronasteun voor de sportverenigingen. Hierbij gaat het echter om indirecte steun. Daardoor zullen sportverenigingen deze niet direct terugzien op de jaarrekening en zal deze naar verwachting ook niet onder de post subsidies en bijdragen gerapporteerd worden.

Toekomstige monitoring

Aangezien de nieuwe cijfers van het CBS over sportverenigingen (over 2021) naar verwachting begin 2023 gepubliceerd worden, kunnen we deze voor de volgende editie van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport gebruiken om de financiële stromen rondom sportverenigingen te monitoren. Voor de edities erna moet mogelijk gekeken worden naar een alternatief, als het CBS naar verwachting weer overgaat op een publicatiefrequentie van om de drie jaar. Mogelijk kan een combinatie van de CBS-cijfers en de resultaten uit de Verenigingsmonitor van het Mulier Instituut een mogelijkheid bieden om de jaren te overbruggen waarin het CBS geen cijfers publiceert over sportverenigingen.

4.2 Ondernemende sportaanbieders

Onder de ondernemende sportaanbieders scharen we aanbieders met een winstoogmerk of commercieel verdienmodel. Een groot deel van deze aanbieders is aangesloten bij brancheorganisaties, maar dit verschilt erg per branche. De verschillende brancheorganisaties hebben zich in 2019 verenigd in een samenwerkingsverband: het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS).[8] Bij het POS zijn eind 2021 de volgende typen ondernemende sportaanbieders aangesloten:

- airsoftcentra;
- biljartcentra;
- budosportscholen;
- buitensportbedrijven;
- dansscholen;
- fitnesscentra;
- golfbanen;
- hippische sportcentra;
- klim- en bergsportcentra;
- skatecentra;
- indoor skicentra;
- squashcentra;
- vechtsportcentra;
- watersportcentra;
- yogacentra;
- zwembaden.

Ondanks dat de ondernemende sportaanbieders, door de inzet van het POS en de brancheorganisaties, steeds meer een stem beginnen te krijgen binnen de sportsector, ontbreekt het nog aan een databron over de financiën van de ondernemende sportaanbieders op jaarbasis. Daardoor moeten we voor de monitoring van de financiële stromen rondom de ondernemende sportaanbieders vooralsnog uitgaan van schattingen op basis van de informatie die wel beschikbaar is. Hiervoor gebruiken we twee bronnen: een schatting van het POS en cijfers van CBS Statline.

Het POS heeft voor 2019 een schatting gemaakt van de totale jaaromzet en het aantal bedrijven in Nederland per type ondernemende sportaanbieder. Deze schattingen zijn gebaseerd op inschattingen van de aangesloten brancheorganisaties. In totaal komt hier een totale geschatte jaaromzet over 2019 naar voren van bijna 4,8 miljard euro, verdeeld over zo'n 13.280 bedrijven (Pulles, Van Eldert & Van der Poel, 2021). Op basis van de indeling naar typen bedrijven en de schattingen van de brancheorganisaties is de

[8] De officiële oprichting vond plaats op 18 juni 2021 met de formalisatie van het POS als stichting.

verwachting dat sommige typen ondernemende sportaanbieders overlap met elkaar vertonen.[9] Hierdoor is de kans groot dat bedrijven onder meerdere typen worden meegerekend in het totaal, wat resulteert in een overschatting van de totale jaaromzet en het totale aantal bedrijven. Daarom kiezen we er in deze monitor voor om naast de cijfers van het POS ook een andere databron te gebruiken voor de schatting van de financiële stromen rondom de ondernemende sportaanbieders.

Hiervoor maken we gebruik van de sportstatistieken die het CBS publiceert op Statline. Het gaat hierbij om de statistieken onder de noemer:

- exploitanten sportaccommodaties (particuliere exploitanten van sportaccommodaties met een uitsplitsing tussen zwembaden en overige sportaccommodaties);
- fitnesscentra;
- maneges en sportscholen;
- watersportclubs.

Onderdeel van de sportstatistieken van het CBS zijn financiële cijfers over de inkomsten en uitgaven van de betreffende typen bedrijven. Met name de inkomsten, oftewel de inkomende stromen, zijn in het kader van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport interessant. In bijlage 2 (tabel b2.1) laten we zien welke cijfers over inkomsten het CBS heeft gepubliceerd (vanaf 2015). Hieruit komt onder andere naar voren dat de publicatie van de cijfers niet jaarlijks plaatsvindt en dat de frequentie van publicatie van de fitnesscijfers afwijkt van de andere groepen. Net als voor de statistieken over sportverenigingen heeft het CBS vanwege de coronacrisis de publicatiefrequentie echter aangepast. Voor alle groepen zijn nu (voorlopige) cijfers over 2020 beschikbaar en naar verwachting komen in 2023 de cijfers over 2021.

Zoals gezegd combineren we de cijfers van het POS en het CBS om tot een schatting te komen van de omvang van de voornaamste financiële stromen rondom de (totale groep) ondernemende sportaanbieders. Hiervoor leggen we allereerst het aantal gerapporteerde bedrijven in beide bronnen naast elkaar, zoals in tabel b2.2 (bijlage 2) te zien is. Aangezien het CBS rapporteert over geaggregeerde groepen, is het zaak te kijken onder welke groepen de verschillende typen ondernemende sportaanbieders gerekend kunnen worden. Zoals te zien is in tabel b2.2 is dit voor nagenoeg alle typen gelukt, behalve voor de yoga- en dansscholen. Deze passen niet onder de beschrijvingen die het CBS geeft bij de sportstatistieken. Daarom gaan we voor deze typen uit van de aantallen volgens de schatting van het POS. Voor de overige typen ondernemende sportaanbieders hanteren we de aantallen zoals gerapporteerd door het CBS.

Aangezien we voor de meeste typen ondernemende sportaanbieders uitgaan van de aantallen volgens het CBS, gebruiken we voor deze typen ook de totale inkomsten volgens de statistieken van het CBS. Voor de yoga- en dansscholen schatten we de totale inkomsten op een alternatieve wijze. Aangezien deze scholen qua type bedrijf gezien kunnen worden als een tussenvorm tussen een fitnesscentrum en een sportschool, gaan we voor de omzet van yoga- en dansscholen uit van het gemiddelde van de CBS-sportstatistieken Fitnesscentra en Sportscholen. We berekenen voor fitnesscentra en sportscholen de gemiddelde inkomsten per bedrijf, om vervolgens van beide gemiddelden het gemiddelde te berekenen. Dit bedrag vermenigvuldigen we met het door het POS geschatte aantal yoga- en dansscholen om tot de totale inkomsten van deze typen ondernemende sportaanbieders te komen. Dit doen we per inkomstenpost. De uitsplitsing naar inkomstenpost binnen de statistieken van het CBS verschilt echter per statistiek (zie tabel b2.1). Hierdoor kunnen we niet voor alle inkomstenposten een schatting maken voor de yoga- en dansscholen.

[9] Dit geldt naar verwachting met name voor fitness–, vechtsport– en yogacentra en budosport– en dansscholen.

In tabel 4.2 laten we zien welke bedragen voor het kalenderjaar 2020 naar voren komen uit de combinatie van de cijfers van het CBS en het POS. Doordat de uitsplitsingen van de inkomsten binnen de statistieken van het CBS verschillen per statistiek, zijn de bedragen niet voor alle inkomstenposten goed te onderscheiden. Enkel voor de inkomsten uit abonnementen, lessen en entree is voor alle typen ondernemende sportaanbieders een bedrag te achterhalen. Voor de overige inkomstenposten zit het bedrag voor sommige typen ondernemende sportaanbieders 'verstopt' in de post 'overig'. De bedragen per inkomstenpost zijn daarmee een onderschatting.

Tabel 4.2 Geschatte totale inkomsten ondernemende sportaanbieders, in kalenderjaar 2020 (in euro's x 1.000.000)**

	Abonnementen, lessen en entree	Sponsoring	Subsidies	Horeca	(Onder-) verhuur	Overig	**Totaal**
Fitnesscentra	615	*	*	12	15	12	**654**
Dansscholen	412	*	*	8	*	10	**430**
Yogascholen	259	*	*	5	*	6	**270**
Zwembaden en -scholen	176	1	203	*	*	25	**405**
Hippische sportcentra	102	1	7	7	*	18	**135**
Vechtsportcentra en budoscholen	94	0	4	2	*	4	**104**
Watersportcentra	49	*	*	*	*	14	**63**
Overige ondernemende aanbieders	394	14	124	*	*	178	**710**
Totaal	**2.100**	**16**	**338**	**34**	**15**	**267**	**2.771**

Bron: CBS Statline, 2022 en POS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* Deze categorieën ontbreken voor de betreffende typen ondernemende sportaanbieders in de cijfers van CBS Statline.

** Volgens voorlopige cijfers van CBS Statline.

Naar schatting ontvingen ondernemende sportaanbieders in 2020 ongeveer 2,8 miljard euro aan inkomsten (tabel 4.2). Van de totale inkomsten haalden ondernemende aanbieders de meeste inkomsten uit abonnementen, lessen en entree: zo'n 2,1 miljard euro. De inkomsten liggen in 2020 vanwege de coronacrisis een stuk lager dan in een 'normaal' jaar. Uit de Monitor Sport en corona komt namelijk naar voren dat de ondernemende sportaanbieders van alle sportorganisaties het hardst zijn geraakt door de coronacrisis. Ze leden naar schatting zo'n 1,4 miljard omzetderving over 2020 (Pulles, Van Eldert & Van der Poel, 2021).

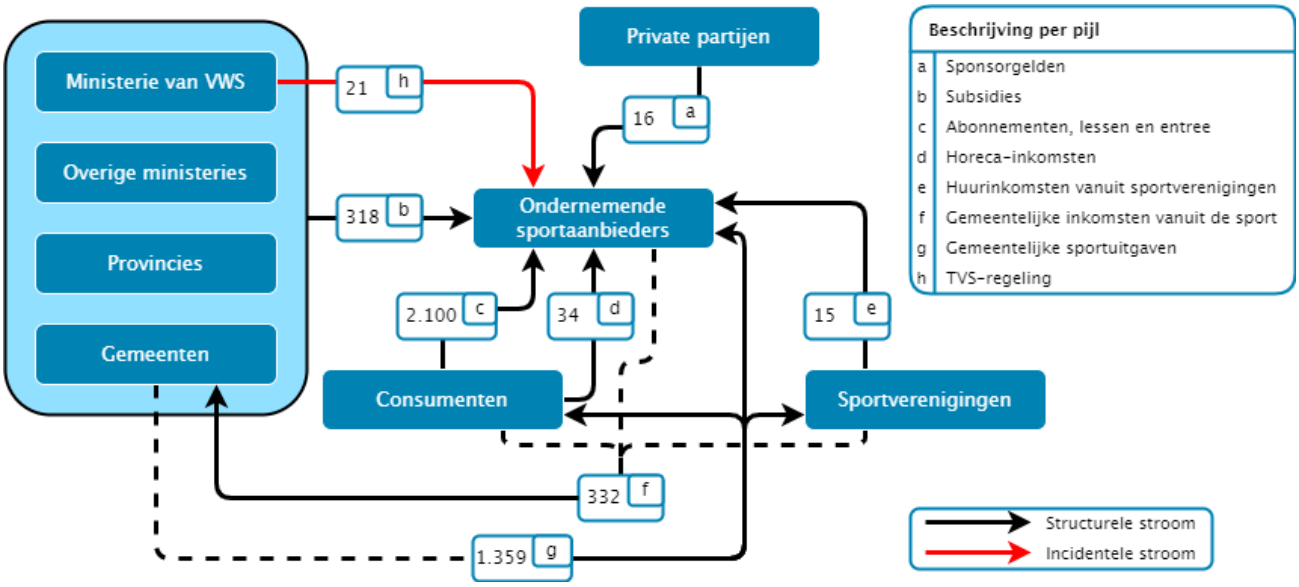
De overige ondernemende aanbieders hebben met ongeveer 710 miljoen euro aan inkomsten (tabel 4.2) een relatief groot aandeel in de totale inkomsten van de ondernemende sportaanbieders. Die groep is vrij divers, met verschillende typen aanbieders. Aan de hand van de CBS-cijfers die we voor deze groep gebruiken, kunnen we geen verdere uitsplitsing maken. Hierdoor is het niet mogelijk om in kaart te brengen hoe de onderliggende verhoudingen binnen de groep liggen. Op basis van de schattingen van het POS, zoals gepubliceerd in de bijlage van de vierde editie van de Monitor Sport en corona (Pulles, Van Eldert & Van der Poel, 2021), kunnen we echter wel een globaal beeld geven van hoe deze verhoudingen in 2019 naar schatting waren. Hieruit komt naar voren dat binnen de groep overige ondernemende aanbieders de omzet het hoogst lag onder golfbanen, squashcentra en biljartcentra (niet in figuur). De omzet van de golfbanen bedroeg ongeveer 40 procent van de totale omzet van de groep overige ondernemende aanbieders; het aandeel van de squash- en biljartcentra lag op respectievelijk 25 en 14 procent. Daarmee nemen deze drie typen aanbieders samen ruim drie kwart van de omzet van de groep voor hun rekening.

Net als bij de sportverenigingen kunnen we op basis van de bevindingen uit hoofdstuk 2.1 al een deel van het bedrag dat de ondernemende sportaanbieders aan subsidies ontvangen direct toerekenen aan een stroom vanuit het ministerie van VWS. Vanuit de TVS-regeling ontvingen ondernemende sportaanbieders in 2020 namelijk zo'n 21 miljoen euro. Dit bedrag rekenen we direct toe aan het ministerie van VWS, waarna een bedrag van ongeveer 318 miljoen euro overblijft aan overige subsidies.

Stromenmodel

De in tabel 4.2 gepresenteerde bedragen visualiseren we in figuur 4.2 in de vorm van de stromen rondom de ondernemende sportaanbieders. Zoals gezegd zijn de inkomende stromen, met uitzondering van stroom d, een onderschatting, omdat informatie over deze inkomstenpost ontbreekt voor enkele typen ondernemende sportaanbieders. De inkomende stroom van en de uitgaande stroom naar gemeenten, zoals beschreven in hoofdstuk 2.2, worden ook weergegeven in figuur 4.2. Verder laten we ook de incidentele stroom vanuit het ministerie van VWS zien.

Figuur 4.2 Financiële stromen ondernemende sportaanbieders in 2020* (in euro's x 1.000.000)

Bron: CBS Statline, 2022, Jaarverslag Ministerie van VWS, 2020 en schattingen POS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* Voor enkele pijlen is het bedrag gebaseerd op voorlopige cijfers.

Toekomstige monitoring

Voor de monitoring van de financiële stromen rondom de ondernemende sportaanbieders geldt op korte termijn hetzelfde als voor de sportverenigingen. Naar verwachting komt het CBS begin 2023 met nieuwe cijfers over de ondernemende sportaanbieders over verslagjaar 2021. Deze kunnen in de volgende editie van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport gebruikt worden. Voor de edities daarna moet mogelijk gezocht worden naar een alternatieve databron of gewerkt worden met een extrapolatie van de CBS-cijfers.

5. Het grote plaatje

In de voorgaande hoofdstukken hebben we voor onderdelen binnen de breedtesport de financiële stromen gevisualiseerd in een stromenmodel. In dit hoofdstuk brengen we deze losse stromenmodellen in figuur 5.1 samen tot één totaalmodel. Deze figuur laat daarmee zien hoe de voornaamste financiële stromen binnen het Nederlandse breedtesportstelsel lopen.

Het totale stromenmodel toont veel verschillende financiële stromen, wat laat zien dat de Nederlandse breedtesport uit verschillende hoeken gefinancierd wordt. Consumenten en overheden nemen hierbij het grootste deel voor hun rekening, zowel in het aantal stromen als in de hoogte van de bedragen die te koppelen zijn aan deze stromen. De bijdrage van de consumenten komt met name voort uit contributies en abonnementen en komt in grote mate ten goede van sportverenigingen en ondernemende sportaanbieders. Onder de overheden ligt een grote rol bij gemeenten met de gemeentelijke sportuitgaven en de uitgaven aan sport en bewegen in de openbare ruimte.

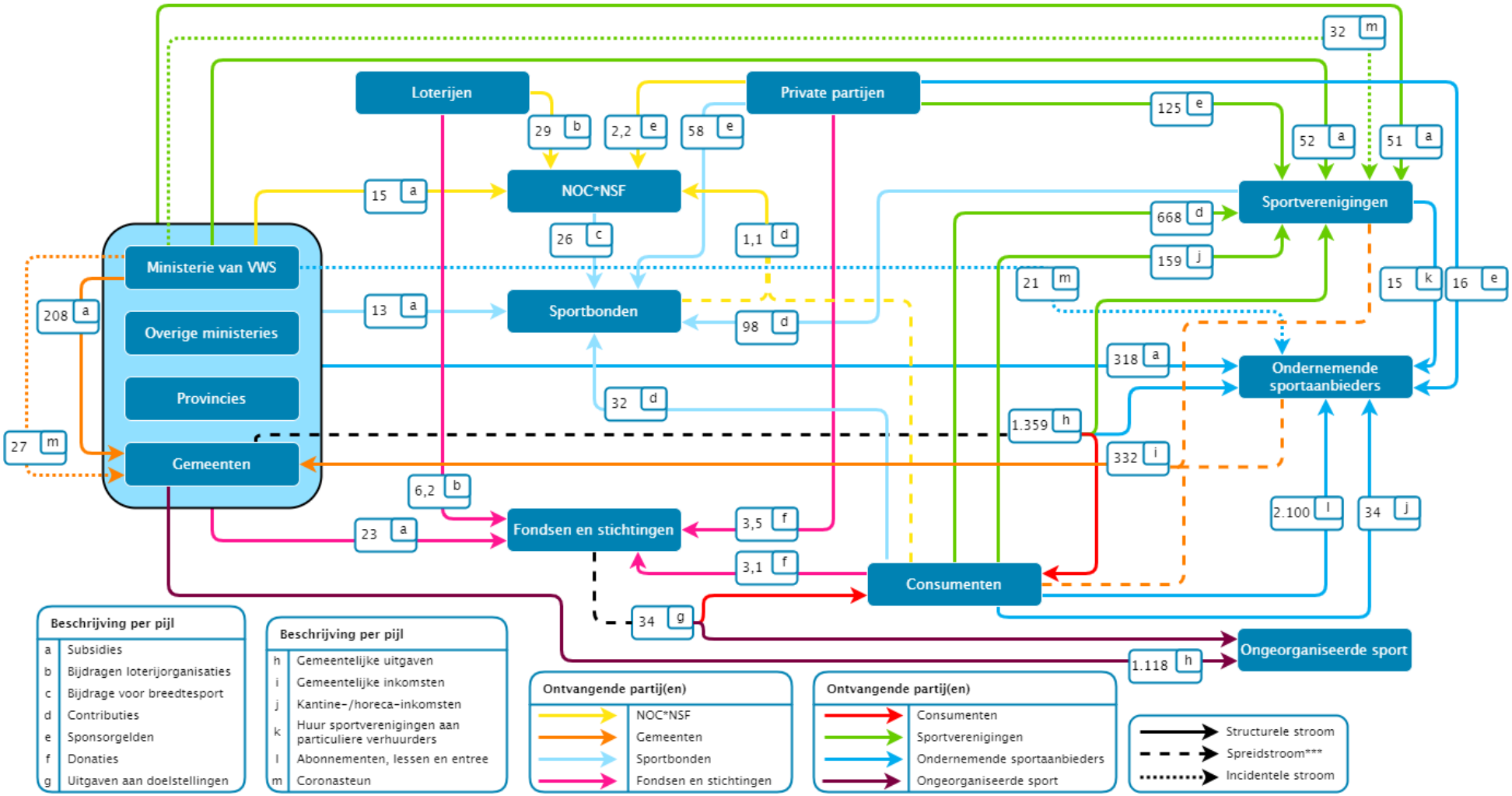
Naast de bedragen die de breedtesport ontvangt is in figuur 5.1 ook te zien dat het nodige geld rondgaat. Zo zet NOC*NSF middelen die het ontvangt door naar de sportbonden en lopen er stromen tussen partijen in de breedtesport (zoals de stroom van sportverenigingen naar de sportbonden). Daarmee zijn organisaties in de breedtesport financieel van elkaar afhankelijk.

Verder laten we in figuur 5.1 aan de hand van de incidentele stromen zien in hoeverre de overheid de sport financieel heeft ondersteund met sportspecifieke steunmaatregelen. Voor de volgende edities van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport is het interessant om te kijken in hoeverre deze stromen blijven terugkomen. Aangezien de beperkende coronamaatregelen ook in 2021 nog van kracht waren, is de verwachting dat we in 2021 nog incidentele stromen zullen zien. Mogelijk gaan deze in de jaren erna langzaam op in de bestaande stromen.

Enkele stromen in figuur 5.1 zijn naar verwachting een onderschatting. Met name bij de ondernemende sportaanbieders kunnen de inkomsten die nu onder overige inkomsten worden gerapporteerd mogelijk onder andere stromen gerekend worden. De beschikbare informatie maakt deze verdere uitsplitsing echter niet mogelijk. Daarnaast zijn er stromen die vermoedelijk een overschatting laten zien. Zo zijn de uitgaven van gemeenten aan de openbare ruimte niet allemaal toe te rekenen aan sport en bewegen.

Al met al geeft figuur 5.1 een goed startpunt voor de verdere monitoring van de financiële stromen. In de volgende edities van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport maken we een update van de figuur, waarbij we aangeven waar veranderingen hebben plaatsgevonden. Op basis hiervan kunnen we de ontwikkeling in de financiering van de Nederlandse breedtesport blijven volgen.

Figuur 5.1 Financiële stromen Nederlandse breedtesport in 2020* (in euro's x 1.000.000)**

Bron: Jaarverslag ministerie van VWS, 2020, Jaarrekening NOC*NSF, 2020, Iv3-data CBS (registraties), 2020, Mulier Instituut, vragenlijst financiële gevolgen corona voor sportbonden, april 2021, Jaarrekeningen fondsen en stichtingen, 2020, CBS Statline, 2022 en schattingen POS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* Voor enkele pijlen is het bedrag gebaseerd op voorlopige cijfers.

** Alle bedragen tot 10 miljoen euro zijn afgerond op één decimaal en daarboven op hele miljoenen.

*** Een spreidstroom verwijst naar een stroom waarvan de onderverdeling van het bedrag niet duidelijk uit de bron naar voren komt.

6. Beschouwing

Nulmeting voor de monitoring van financiële ontwikkelingen in de breedtesport

Met deze eerste editie van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport bouwen we voort op de basis die KPMG in het Brancherapport Sport heeft gelegd voor het monitoren van de financiële stromen in de breedtesport aan de hand van een stromenmodel. In de verschillende hoofdstukken hebben we eerst losse stromenmodellen voor onderdelen binnen de breedtesport laten zien. Op basis van deze modellen kunnen we specifiek inzoomen op de financiële stromen rondom deze onderdelen. In hoofdstuk 5 hebben we de losse stromenmodellen samengebracht om het totaalplaatje te schetsen.

Het totale stromenmodel is vanwege de grote hoeveelheid pijlen minder overzichtelijk dan de losse stromenmodellen, maar het laat wel de onderlinge link tussen de verschillende onderdelen binnen de breedtesport zien. Daarmee krijgen we niet alleen een beeld van de gevolgen voor een specifiek onderdeel, maar ook van hoe de gevolgen voor een onderdeel mogelijk doorwerken op andere onderdelen. Een goed voorbeeld zijn de coronasteunmaatregelen. Daarmee compenseert de overheid het wegvallen van bepaalde stromen, met de insteek dat de sportorganisaties er onderaan de streep niet financieel op achteruitgaan. Na verloop van tijd, als het effect van de coronacrisis langzaam wegebt, zou je in volgende edities van de monitor moeten kunnen zien dat stromen weer als vanouds gaan lopen en de steunmaatregelen verdwenen zijn.

Deze eerste editie van de Monitor financiële stromen in de breedtesport is een nulmeting. In het stromenmodel zijn alle stromen voorzien van een databron, waarmee we periodiek een update kunnen geven over de omvang van de financiële stromen. In de volgende edities van de monitor zullen we steeds de losse stromenmodellen en het totale stromenmodel updaten met nieuwe cijfers en deze naast de modellen uit de eerdere edities leggen. Zo kunnen we de ontwikkelingen in de financiële stromen in de breedtesport blijven volgen en mogelijke verschuivingen in de financiering van de sport waarnemen.

Het huidige model en de verdere ontwikkeling ervan

Zoals beschreven in hoofdstuk 1 zien we het stromenmodel als een lerend model. Het is in deze monitor gelukt om alle pijlen te voorzien van een databron, maar op een aantal punten is nog ruimte voor aanscherping. Deze punten zien we als aandachtspunten die we in de volgende edities van deze monitor proberen op te vangen, indien mogelijk.

Zo is het nog niet gelukt om bij alle financiële stromen het topsportdeel er volledig uit te filteren. Met name in de stromen rondom gemeenten en sportbonden, aangezien daar het topsportbedrag niet te onderscheiden is op basis van de gebruikte databronnen. Naar verwachting gaat het hierbij niet om grote bedragen, maar in de volgende edities van de monitor proberen we hier meer duiding aan te geven. Hetzelfde geldt voor overheadkosten. Voor een aantal onderdelen binnen de breedtesport kunnen we met aardige zekerheid zeggen dat de financiële stromen daadwerkelijk betrekking hebben op geld dat ‘stroomt’, oftewel van a naar b gaat. Voor gemeenten en voor fondsen en stichtingen is dit voor enkele stromen minder duidelijk te zeggen.

Een ander aandachtspunt voor de volgende edities van de monitor is het toerekenen van de ‘spreidstromen’: stromen die vanuit een partij bij meerdere partijen landen, maar waarvan de onderverdeling niet duidelijk is. Een voorbeeld van spreidstromen zagen we in hoofdstuk 2.2 rondom gemeenten. De gemeentelijke sportuitgaven komen uiteindelijk terecht bij sportverenigingen, ondernemende sportaanbieders en consumenten, maar de onderverdeling tussen deze drie groepen is nog niet duidelijk. Hier hopen we op termijn meer duiding aan te kunnen geven.

We baseren enkele financiële stromen momenteel nog op beargumenteerde schattingen, zoals financiële stromen rondom sportbonden en ondernemende sportaanbieders. Daarbij zijn in een aantal gevallen de schattingen een onderschatting, omdat een deel van de financiële stromen die we laten zien vermoedelijk 'verstopt' zit in de inkomstenpost 'overig'. Verder is er mogelijk overlap tussen pijlen. Dit blijven allemaal aandachtspunten voor de volgende edities van de monitor.

Vergelijking met eerdere rapporten

In de Monitor Financiële stromen in de breedtesport focussen we op hoe de financiële stromen in de breedtesport lopen en hoe de omvang van deze stromen zich ontwikkelt door de jaren heen. Daarmee verschilt de monitor op een aantal punten van andere publicaties waarin een financiële analyse van de Nederlandse sportbranche is gedaan. Het onderzoek naar de Social Return On Investment (SROI) van sport en bewegen, uitgevoerd in 2019 door Rebel en het Mulier Instituut in opdracht van het Kenniscentrum Sport, focust bijvoorbeeld specifiek op de waarde van sport en bewegen. Hierin spelen de maatschappelijke opbrengsten van sporten en bewegen een grote rol. Deze maatschappelijke opbrengsten zijn het gevolg van sporten en bewegen en vallen buiten de scope van de Monitor Financiële stromen in de breedtesport.

De satellietrekening sport van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021) wijkt in focus af van de voorliggende monitor omdat het CBS focust op de bijdrage van sport aan de Nederlandse sporteconomie, waarbij deze bijdrage wordt uitgedrukt in macro-economische grootheden zoals het bruto binnenlands product (bbp) en de werkgelegenheid. Daarnaast hanteert het CBS voor de satellietrekening een bredere definitie van de sporteconomie, namelijk de Vilniusdefinitie. Binnen deze definitie worden naast sport- en fitnessdiensten (kerndefinitie) en goederen en diensten die nodig zijn voor sportbeoefening (smalle definitie), ook de goederen en diensten meegenomen die voortkomen uit het bestaan van sport in de samenleving (brede definitie). Hierdoor neemt het CBS onder andere sportbenodigdheden, sportevenementen en sport in de media mee. Deze aspecten vallen buiten de scope van onze monitor, waarin we specifiek focussen op de financiële stromen naar de organisaties binnen de breedtesport.

Het stromenmodel zoals we dat presenteren in de Monitor Financiële stromen in de breedtesport is grotendeels gebaseerd op het model dat KPMG presenteerde in het Brancherapport Sport 2019. Het is daarom niet verrassend dat beide modellen op punten overeenkomen. Er zijn ook de nodige verschillen op te merken. Allereerst zijn de gebruikte databronnen niet op alle punten hetzelfde. Dit komt deels doordat we weer een paar jaar verder zijn en er nieuwe bronnen beschikbaar zijn. Hierin speelt het verschil in het doel van het brancherapport ten opzichte van deze monitor mee. In het brancherapport was de insteek vooral om een feitelijke weergave te maken, als het ware een foto van de Nederlandse sportbranche op dat moment. Deze feitelijke weergave is onderdeel van de voorliggende monitor, maar in de monitor ligt de nadruk op reproduceerbaarheid en herhaling, aangezien we het stromenmodel willen gebruiken om de ontwikkelingen in de financiële stromen te monitoren. Dit vraagt op een aantal punten om andere databronnen.

Verder verschillen de modellen in beide publicaties in het aantal pijlen dat we onderscheiden. Door andere keuzes en vernieuwde inzichten onderscheiden we in de Monitor Financiële stromen meer pijlen, mede omdat de gebruikte databronnen hierop aansloten. Overigens zijn er ook pijlen die wel in het Brancherapport Sport waren opgenomen, maar niet in het stromenmodel in deze monitor. Zo laten wij de stroom van consumenten (sporters) naar de ongeorganiseerde sport die betrekking heeft op mountainbikevignetten en ruiterpenningen in natuurgebieden buiten beschouwing. Deze stroom nemen we niet mee omdat het een relatief kleine stroom is waarvan de hoogte lastig te achterhalen is op basis van beschikbare informatie. Daarnaast rekenen we Jeugdfonds Sport en Cultuur onder de fondsen en stichtingen. Dit nemen we daardoor niet als losse pijl op in het stromenmodel, in tegenstelling tot het Brancherapport Sport.

Tot slot zitten er verschillen in de bedragen die per stroom gerapporteerd worden. Een deel hiervan wordt verklaard doordat wij over een ander kalenderjaar rapporteren. Omdat wij rapporteren over het coronajaar 2020, ontstaan de nodige verschillen in de hoogte van de bedragen en is sprake van incidentele geldstromen (coronasteunmaatregelen). Verder zorgt de keuze voor andere databronnen mogelijk voor verschillen en maken wij op bepaalde punten andere keuzes. Zo schatten wij de omzet van de ondernemende sportaanbieders op een andere manier, waarbij wij vermoedelijk een grotere groep aanbieders meenemen.

Een andere rapportage waarin een vergelijkbare exercitie is gedaan als in deze voorliggende monitor is de Monitor Sport en corona. Zoals beschreven in hoofdstuk 1 hebben we in de rapportages van de Monitor Sport en corona al een keer het voorbeeld van KPMG gevolgd om de financiële stromen in de sport in kaart te brengen aan de hand van een stromenmodel. Op basis hiervan hebben we een beredeneerde inschatting gegeven van de ontwikkeling van de financiële stromen als gevolg van de coronacrisis. Destijds lukte het echter nog niet om alle stromen te kwantificeren, waardoor de analyse op basis van het stromenmodel beperkt bleef tot een kwalitatieve benadering. Op basis van peilingen hebben we vervolgens een schatting gemaakt van de mogelijke omzetderving en kostenbesparing als gevolg van de coronacrisis. Hierbij lag de focus op het verschil tussen begroting en realisatie. Deze focus wijkt af van de focus in de Monitor Financiële stromen in de breedtesport, waarin we focussen op de realisatiecijfers per kalenderjaar.

Referenties

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *De Nederlandse sporteconomie 2019. De bijdrage van sport aan de Nederlandse economie 2006-2019*.

Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2021). *Infographic Stimulering bouw en onderhoud van sportaccommodaties 2020*.

Hoekman, R., Ruikes, D., Schots, M., Van der Meijde, L., & Geurink, N. (2021). *Jaarrapport duurzame sportinfrastructuur 2021*. Mulier Instituut.

KPMG (2019). *Brancherapport Sport*. KPMG Advisory N.V.

Pulles, I., Van Eldert, P., Nafzger, P., & Van der Poel, H. (Reds.) (2021). *Monitor Sport en corona III: de gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector*. Mulier Instituut.

Pulles, I., Van Eldert, P. & Van der Poel, H. (Reds.) (2021). *Monitor Sport en corona IV: de gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector*. Mulier Instituut.

Rebel & Mulier Instituut (2019). *De Social Return On Investment (SROI) van sport en bewegen*. Kenniscentrum Sport.

Van Eldert, P., & Beekman, T. (2021). *Monitor sportuitgaven gemeenten 2020: gemeentelijke uitgaven aan sport in 2020 en verdieping op specifieke vraagstukken*. Mulier Instituut.

Van der Poel, H., & Pulles, I. (Reds.) (2020). *Monitor Sport en corona: de gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector*. Mulier Instituut.

Van der Poel, H., Nafzger, P., & Van Eldert, P. (Reds.) (2020). *Monitor Sport en corona II: de gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector*. Mulier Instituut.

Bijlage 1 Aanvullende cijfers sportverenigingen

Tabel b1.1 Inkomsten sportverenigingen tussen 2000 en 2020 (in euro's x 1.000.000)

	2000	2003	2006	2009	2012	2015	2018	2020*
Totaal inkomsten	824	953	1.106	1.233	1.264	1.233	1.210	1.133
Contributie, les- en entreegelden	396	457	542	617	657	629	641	668
Subsidies en bijdragen	91	114	122	123	114	123	97	125
Sponsor- en reclamegelden	74	95	122	148	152	136	133	125
Kantineverkopen	214	248	277	296	278	296	278	159
Overige baten	49	38	55	62	63	49	61	57

Bron: CBS Statline, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

Bijlage 2 Aanvullende cijfers ondernemende aanbieders

Tabel b2.1 Inkomsten van ondernemende aanbieders, tussen 2015 en 2020* (in euro's x 1.000.000)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Zwembaden						
Entree- en lesgelden	272			266		176
Sponsor- en reclamegelden	2			1		1
Subsidies en bijdragen	196			153		203
Overige inkomsten	70			111		25
Totaal inkomsten	**540**			**531**		**405**
Overige sportaccommodaties						
Entree- en lesgelden	376			429		394
Sponsor- en reclamegelden	28			25		14
Subsidies en bijdragen	45			55		124
Overige inkomsten	226			247		178
Totaal inkomsten	**675**			**757**		**710**
Fitnesscentra						
Inkomsten uit sport- en fitnessdiensten	597		652		760	615
Verkoopopbrengst horecavoorziening	32		26		29	12
Opbrengst uit (onder)verhuur	22		23		29	15
Overige inkomsten	34		31		20	12
Totaal inkomsten	**685**		**732**		**838**	**654**
Maneges						
Abonnements- en lesgelden	136			100		102
Subsidies en bijdragen	7			6		7
Sponsor- en reclamegelden	2			2		1
Kantineverkopen	22			19		7
Overige inkomsten	15			18		18
Totaal inkomsten	**181**			**144**		**135**
Sportscholen						
Abonnements- en lesgelden	92			93		94
Subsidies en bijdragen	2			3		4
Sponsor- en reclamegelden	1			0		0
Kantineverkopen	4			6		2
Overige inkomsten	3			5		4
Totaal inkomsten	**102**			**107**		**103**
Watersportclubs						
Contributie, verhuur, lesgelden	43			44		49
Overige inkomsten	12			16		14
Totaal inkomsten	**55**			**60**		**63**

Bron: CBS Statline, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

In de jaren zonder bedragen heeft het CBS geen nieuwe cijfers gepubliceerd voor de betreffende statistiek.

* Voorlopige cijfers.

Tabel b2.2 Aantal bedrijven per type ondernemende aanbieders, vergelijking tussen cijfers van het POS en het CBS (in absolute aantallen)

CBS-sportstatistiek	Groep binnen het POS	Aantal volgens schatting POS (2019)	Aantal volgens voorlopige cijfers CBS (2020)
Zwembaden	Zwembaden	691	495
Overige sportaccommodaties	**Totaal**	2.028	3.190
	Biljartcentra	1.193	
	Squashcentra	302	
	Golfbanen	200	
	Klim- en bergsportcentra	80	
	Skatecentra	18	
	Buitensportbedrijven	150	
	Indoor skicentra	56	
	Airsoftcentra	29	
Fitnesscentra	**Totaal**	4.000	2.250
	Kleine studio's (boutiques)	2.000	
	Conventionele centra	2.000	
Maneges	Hippische sportcentra	423	940
Sportscholen	**Totaal**	1.650	1.315
	Vechtsportcentra	1.000	
	Budosportscholen	650	
Watersportclubs	Watersportcentra	600	1.140
	Dansscholen	2.388	
	Yogacentra	1.500	

Bron: CBS Statline, 2022; POS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl